

Länsstyrelsen
Skåne

SKÅNSKA ÅTGÄRDER FÖR MILJÖMÅLEN

2016–2020

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
Skånska utmaningar och prioriterade åtgärder för miljöarbetet	3
Framtagande, genomförande och uppföljning av åtgärdsprogram	3
INLEDNING	4
Syfte med åtgärdsprogram	4
En samhällsomställning krävs för att nå miljömålen	4
Prioriterade åtgärder för det regionala miljöarbetet fram till 2020	6
Åtgärdsprogrammets koppling till regional utveckling och andra program	7
Bakgrund	8
Mål för miljöpolitiken	9
Uppföljning av miljö kvalitetsmål	11
DE 16 NATIONELLA MILJÖKVALITETSMÅLEN	12
Trender som påverkar möjligheten att nå målen	14
SKÅNSKA UTMANINGAR	15
HÅLLBARA TRANSPORTER I SKÅNE	17
HÄNSYN TILL SKÅNES HAV, SJÖAR OCH VATTENDRAG	25
HUSHÅLLNING MED SKÅNES MARK- OCH VATTENRESURSER	35
SKYDD AV SKÅNES NATUR- OCH KULTURVÄRDEN	43
HÅLLBAR KONSUMTION I SKÅNE	53
GENOMFÖRANDE AV ÅTGÄRDSPROGRAMMET	60
Regionala aktörer	61
Processen med att ta fram ett reviderat åtgärdsprogram	64
Når vi målen med åtgärdsprogrammet?	65
Uppföljning och revidering	66

SAMMANFATTNING

Skånska åtgärder för miljömålen är ett regionalt åtgärdsprogram för att öka förutsättningarna att nå miljökvalitetsmålen i Skåne län. I programmet redovisas prioriterade åtgärder för att möta de gemensamma utmaningar vi ser för en hållbar utveckling i länet. Detta åtgärdsprogram utgår från det tidigare programmet som antogs år 2012, och som efter revidering under år 2015–2016 nu sträcker sig fram till år 2020.

Gemensamt för åtgärderna är att de kan genomföras av någon aktör i länet, bidrar till att förbättra förutsättningarna för att nå flera miljökvalitetsmål och är möjliga att påbörja, och helst genomföra, under programperioden som löper fram till och med år 2020. Åtgärdsprogrammet ska ge vägledning och stöd för prioriteringar av åtgärder och utvecklingsinsatser hos skånska aktörer och stimulera till en ökad samverkan i det regionala miljöarbetet. Åtgärderna i detta program utgör bara en del av det samlade miljöarbetet i Skåne. Tillsammans bidrar det till att vi närmar oss miljökvalitetsmålen.

Skånska utmaningar och prioriterade åtgärder för miljöarbetet

Följande fem utmaningar anses vara särskilt viktiga för miljöarbetet i Skåne:

- Hållbara transporter i Skåne
- Hänsyn till Skånes hav, sjöar och vattendrag
- Hushållning med Skånes mark- och vattenresurser
- Skydd av Skånes natur- och kulturvärden
- Hållbar konsumtion i Skåne

Åtgärdsprogrammet består sammanlagt av 77 åtgärder vilka bedöms som särskilt centrala för att möta de skånska utmaningarna och öka förutsättningarna att nå miljökvalitetsmålen. Genom gemensam kraftsamling kring dessa åtgärder kan vi flytta fram våra positioner i miljöarbetet.

Framtagande, genomförande och uppföljning av åtgärdsprogram

Detta program bygger vidare på det tidigare åtgärdsprogrammet med programperioden 2012-2016 vilket togs fram i en bred process där viktiga aktörer för länets samlade miljöarbete medverkade. Under år 2015 har programmet reviderats med avseende på om åtgärderna fortfarande är aktuella och ska vara kvar i programmet för kommande programperiod, eller tas bort om de är genomförda, alternativt är inaktuella av andra anledningar, samt att lyfta fram förslag på nya prioriterade åtgärder för miljöarbetet i länet. Utgångspunkten har varit miljökvalitetsmålen med preciseringar och vilka regionala möjligheter det finns att genomföra åtgärder för att nå målen.

För att lyckas genomföra åtgärdsprogrammet krävs ett fortsatt stort engagemang hos många aktörer i länet. Flera av åtgärderna kan genomföras genom prioriteringar inom befintlig verksamhet, medan andra åtgärder kräver extra finansiering. En åtgärdswebb håller på att utvecklas för att följa upp och redovisa utvecklingen av det regionala miljöarbetet i förhållande till åtgärdsprogrammet. Ambitionen är att åtgärdswebben ska vara en publik webbtjänst och lanseras under år 2017.

INLEDNING

Det övergripande målet för miljöarbetet i Sverige är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Att hushålla med resurserna över tiden, så att kommande generationer får minst lika goda förutsättningar som nuvarande, är centralt både ur social, ekologisk och ekonomisk synpunkt. En hållbar tillväxt bidrar till hållbar utveckling och måste baseras på kunskaper om vad som är långsiktigt hållbart. En hållbar tillväxt är ett medel för att skapa ytterligare resurser för att exempelvis kunna minska utanförskap, öka välfärden eller förbättra miljön.

För att nå målet krävs långtgående insatser och ett stort engagemang av många aktörer i samhället, både i Sverige och internationellt. Detta åtgärdsprogram lyfter fram viktiga åtgärder som är nödvändiga för att vi ska närma oss målet och få en mer hållbar samhällsutveckling.

Syfte med åtgärdsprogram

Mycket bra miljöarbete pågår i Skåne. Det finns ett stort engagemang hos offentliga verksamheter, näringsliv och enskilda individer att minska påverkan på miljön och hitta lösningar som är långsiktigt hållbara. Vi ska ta tillvara denna drivkraft när vi nu tar nästa steg i miljöarbetet och flyttar fram positionerna för ett mer hållbart Skåne.

Det övergripande syftet med åtgärdsprogrammet är att förbättra miljötilståndet i Skåne för att öka förutsättningarna för att nå

den kvalitet som uttrycks i miljökvalitetsmålen. Programmet ska ge vägledning och stöd för prioriteringar av åtgärder och utvecklingsinsatser hos skånska aktörer, och stimulera en ökad samverkan mellan länets aktörer i det regionala miljöarbetet.

Ett samlat åtgärdsprogram utifrån miljökvalitetsmålen, med prioriterade åtgärder som kan genomföras i regional samverkan, ger en effektivare användning av de sammantagna resurserna för miljöarbetet i Skåne. Åtgärdsprogrammet kan optimera resursanvändningen och lyfta synergieffekter i miljöarbetet samt underlättar uppföljningen av det regionala åtgärdsarbetet. Uppföljningen är i sin tur ett viktigt underlag för att beskriva utvecklingen mot ett förbättrat miljötilstånd i Skåne.

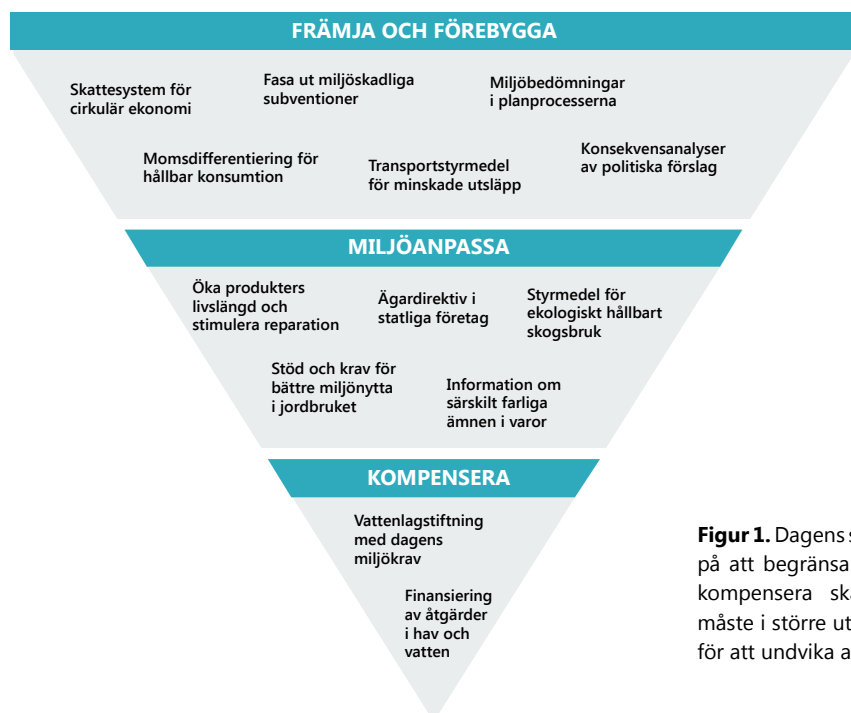
Detta program är en revidering av det regionala åtgärdsprogrammet för miljökvalitetsmålen som beslutades av Länsstyrelsen Skåne år 2012.

En samhällsomställning krävs för att nå miljömålen

I den fördjupade utvärderingen av miljökvalitetsmålen lyfter Naturvårdsverket fram flera förslag inom olika politikområden för att skapa en samhällsomställning som kan leda till ytterligare steg mot ett uppfyllande av miljömålen.

► För en sammanhållen politik för hållbar utveckling

Det är viktigt att staten, med utgångspunkt i FN:s hållbarhetsmål, visar vägen. En sam-

Figur 1. Dagens styrmedel och åtgärder fokuserar på att begränsa befintlig miljöpåverkan och att kompensera skador som uppstår. Styrmedel måste i större utsträckning riktas mot drivkrafter för att undvika att miljöproblem uppstår.

Källa: Naturvårdsverket

manhållen politik för miljö, ekonomi och social utveckling behövs för att klara dagens och framtidens miljöutmaningar.

► **Bryt sambandet mellan ekonomisk tillväxt och negativ miljöpåverkan**

Med en cirkulär ekonomi bryter vi sambandet mellan ekonomisk tillväxt och negativ miljöpåverkan. Ur ett konsumtionsperspektiv, som beaktar miljöbelastning oavsett var varan eller tjänsten produceras, har frikoppling inte skett. För att säkerställa viktiga ekosystemtjänster för framtiden höjs allt fler röster för behovet av en övergång till cirkulär ekonomi med mer cirkulära materialflöden.

► **Styr mot bakomliggande drivkrafter och beteenden**

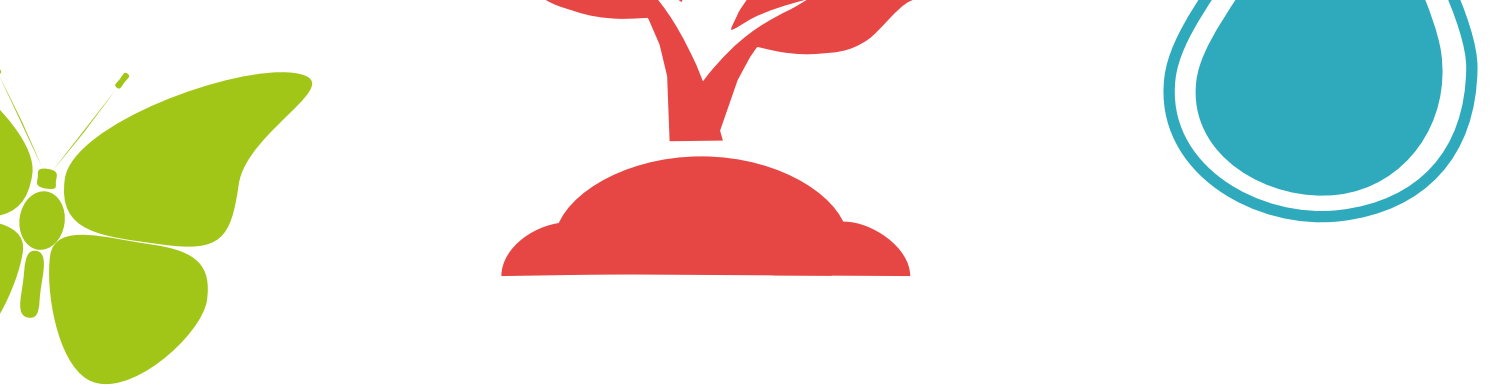
Större fokus på drivkrafter och beteenden

krävs för att förändra bakomliggande orsaker till situationen för miljömålen. Det ökar möjligheterna att styrmedel får största effekt och kan genomföras kostnadseffektivt.

► **Öka miljöhänsynen i användande av mark, vatten och naturresurser**

Miljöhänsyn i brukande och användande av mark, vatten och naturresurser är en mycket viktig del i att upprätthålla ekosystemen och deras möjligheter att leverera ekosystemtjänster.

För att ställa om samhället i en tydligt miljöfrämjande riktning behöver vi satsa mer på att förebygga att miljöproblem uppstår. Att restaurera, sanera och återställa miljöskador är inte insatser som driver omställning. Styrmedel som riktas mot de bakomliggande

drivkrafter och beteenden som orsakar miljöpåverkan är effektivast. Det handlar om att förändra normer, värderingar, konsumtionsmönster och ekonomiska incitament¹.

Prioriterade åtgärder för det regionala miljöarbetet fram till 2020

Skånska åtgärder för miljömålen lyfter fram prioriterade miljöåtgärder som kan genomföras av skånska aktörer fram till och med år 2020.

De utmaningar för miljöarbetet i Skåne och förslag på prioriterade åtgärder som lyfts fram i åtgärdsprogrammet kan utgöra underlag för strategiska program och i fysisk planering som översiktsplaner, infrastrukturplaner och utvecklingsprogram. De kan också fungera som utgångspunkt för prioriteringar i tillsyn och prövning enligt miljöbalken. Företag kan hantera åtgärderna i miljöledningssystem och hitta incitament för utveckling av nya innovativa produkter och tjänster.

Följande kriterier har varit utgångspunkt vid framtagande av förslag på åtgärder:

- ▶ Åtgärden ska beskriva en utvecklingsinsats inom pågående eller eftersatta områden som är viktiga ur ett regionalt perspektiv.
- ▶ Åtgärden ska kunna genomföras av en aktör som är verksam i länet.
- ▶ Samverkan mellan olika aktörer i länet är viktig för genomförandet av åtgärden.
- ▶ Åtgärden ska vara möjlig att påbörja, och helst genomföra, under programperioden 2016-2020.

Skånska åtgärder för miljömålen innehåller både nya åtgärder och åtgärder som pågår, men som kan genomföras hos fler aktörer i länet. Flera av åtgärderna kan genomföras inom befintlig verksamhet, medan andra åtgärder kräver extra finansiering.

Åtgärdsprogrammet pekar ut ett begränsat antal åtgärder som bedöms som särskilt viktiga för miljöarbetet i Skåne de närmaste åren och som genom programmet får en bredare spridning i länet. Genom att kraftsamla och fokusera på dessa åtgärder ökar förutsättningarna att programmet genomförs, samtidigt som uppföljning och redovisning av framsteg i miljöarbetet underlättas.

Åtgärderna i detta program utgör bara en del av det samlade miljöarbetet i Skåne som bidrar till att vi närmar oss de gemensamma miljömålen.

Utmaningar, åtgärder & aktörer

Utmaningarna redovisas mer utförligt under respektive avsnitt tillsammans med förslag på åtgärder. Åtgärderna beskrivs kortfattat tillsammans med förslag på huvudaktör och medaktör. Huvudaktör är den aktör som har huvudansvaret för att initiera och genomföra åtgärden. Utpekade medaktörer förväntas medverka och bidra till genomförandet av åtgärden, antingen genom att genomföra åtgärden inom sin egen verksamhet eller skapa förutsättningar och bidra med stöd till huvudaktören i genomförandet.

Avsikten är att åtgärderna ska påbörjas och genomföras inom programperioden som är

1. Naturvårdsverket, 2015, Styr med sikte på miljömålen – Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av miljömålen 2015, Rapport 6666.

2016-2020. Åtgärder med koppling till åtgärdsprogram för vattenförvaltningen och havsmiljön ska vara genomförda till och med år 2021.

Åtgärdsprogrammets koppling till regional utveckling och andra program

Regional utvecklingsstrategi för Skåne

Den regionala utvecklingsstrategin *Det öppna Skåne 2030*² redovisar en gemensam målbild för Skånes utveckling fram till år 2030, med prioriterade ställningstaganden om att Skåne ska erbjuda framtidstro och livskvalitet, bli en stark hållbar tillväxtmotor, dra nytta av sin flerkärniga ortstruktur, utveckla morgondagens välfärdstjänster och vara globalt attraktivt.

I utvecklingsstrategin lyfts miljö- och klimatfrågorna tydligt fram som viktiga förutsättningar för den regionala utvecklingen. För att förverkliga målbilden krävs att vi når miljökvalitetsmålen i Skåne.

Skånska åtgärder för miljömålen är ett av flera utpekade program för att nå de övergripande målsättningarna i den regionala utvecklingsstrategin, och åtgärdsprogrammet bidrar på så sätt till att föra in miljökvalitetsmålen i det regionala tillväxtarbetet.

Viktiga program för det regionala miljöarbetet

Skånska åtgärder för miljömålen relaterar till flera andra program och styrdokument, lagkrav och redan pågående arbete som syftar till att förbättra miljöarbetet inom olika sam-

hållsområden. Åtgärder från dessa dokument har i några fall lyfts in i åtgärdsprogrammet som prioriterade åtgärder för att möta de utmaningar som pekas ut i programmet.

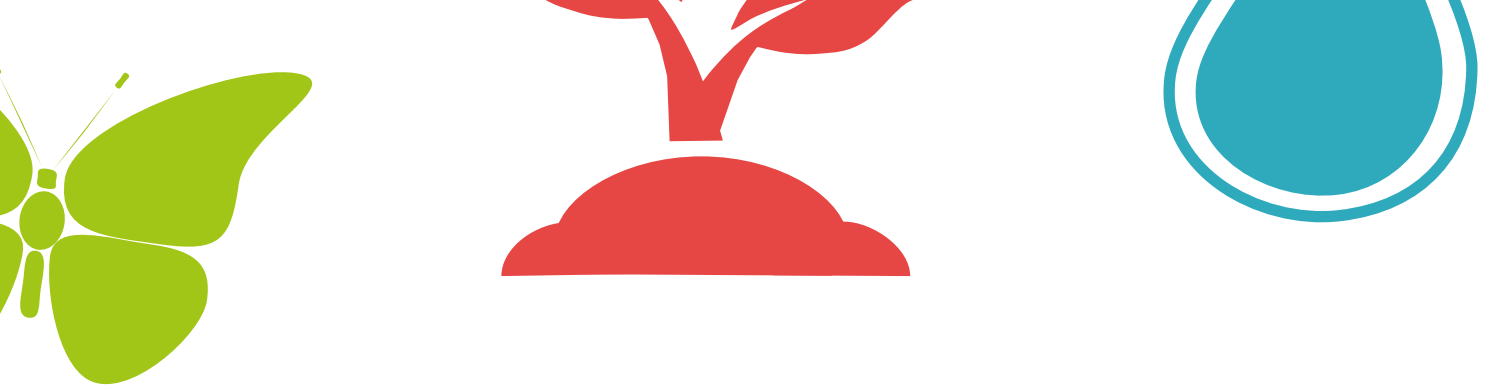
Exempel på pågående arbete som utgör viktiga förutsättningar för genomförandet av åtgärdsprogrammet:

- ▶ samhällsplanering
- ▶ tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter
- ▶ skydd av naturmiljöer och arter
- ▶ restaurering av sjöar och vattendrag
- ▶ vattenförvaltning
- ▶ klimat- och energiarbete
- ▶ landsbygdsutveckling
- ▶ cirkulär ekonomi

Exempel på viktiga styrdokument för olika sektorer som innehåller åtgärder som stärker genomförandet av åtgärdsprogrammet:

- ▶ Det skånska Landsbygdsprogrammet
- ▶ Klimat- och energistrategin för Skåne
- ▶ Trafikförsörjningsprogram för Skåne
- ▶ Åtgärdsprogram för vattenförvaltningen och havsmiljön
- ▶ Naturvårdsstrategin för Skåne
- ▶ Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper
- ▶ Strategi för skydd och restaurering av sötvattensmiljöer i Skåne
- ▶ Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden

2. Region Skåne, 2014, *Det öppna Skåne 2030* – Skånes regionala utvecklingsstrategi.

- Kulturmiljöprogram för Skåne
- Strategier för Det flerkärniga Skåne
- Planeringsunderlag för fysisk planering
- Regional handlingsplan för klimat-anpassning

Bakgrund

Länsstyrelsen är regional miljömåls-ansvarig myndighet

Länsstyrelsen Skåne har regeringens uppdrag att på regional nivå verka för att generations-målet och de miljökvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås.

Det regionala miljömålsansvaret innebär att Länsstyrelsen ska samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet, utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram med bred förankring i länet för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen, stödja kommunerna med underlag i deras arbete med generationsmålet och miljökvalitetsmålen, och verka för att generationsmålet och miljökvalitetsmålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen samt bidra till att de beaktas i det regionala tillväxtarbetet³. Skogsstyrelsen har det regionala ansvararet för arbete med och uppföljning av miljökvalitetsmålet *Levande skogar*.

Från Skånes miljömål och miljö-handlingsprogram till regionalt åtgärdsprogram för miljömålen

I november 2003 beslutade Länsstyrelsen Skåne om regionala miljömål med tillhörande handlingsprogram med åtgärder för länets aktörer. Skånes miljömål och miljöhandlingsprogram har varit ett viktigt underlag för

utvecklingen av miljöarbetet i länet under det senaste årtiondet. En mindre revidering av de skånska miljömålen gjordes under år 2007 som en anpassning till förändringar på nationell nivå.

Under år 2008 genomfördes en aktualisering av åtgärder i Skånes miljöhandlingsprogram. I *Klimat- och energistrategin för Skåne*, som beslutades år 2008 och aktualiserades år 2013, pekas ytterligare åtgärder ut på regional och lokal nivå för arbetet med att nå miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*. Under 2009 kompletterades miljöhandlingsprogrammet med ett åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*. Samma år beslutade Länsstyrelsen Skåne om nya regionala mål för miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*.

Riksdagen beslutade i juni 2010 om förändringar i miljömålssystemet som bland annat innebar att bedömningsgrunden för miljökvalitetsmålen ändrades och att de nationella delmålen avskaffades för att till viss del ersättas med etappmål⁴. En ambition med förändringarna i miljömålssystemet var att arbetet skulle bli mer åtgärdsinriktat. Länsstyrelsen Skåne tog därför under 2011–2012, i bred samverkan med aktörer i länet, fram ett nytt regionalt åtgärdsprogram för perioden 2012–2016, *Skånska åtgärder för miljömålen*, som beslutades i oktober 2012.

I juni 2013 slutredovisades måluppfyllelsen för de skånska delmålen och samtidigt beslutade Länsstyrelsen Skåne att generationsmålet och miljökvalitetsmålen, tillsammans med de länsegna målen för *Begränsad klimat-*

3. 5a § Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion.

4. Svenska miljömål – för ett effektivare miljöarbete (proposition 2009/10:155).

påverkan, ska gälla som regionala miljömål för Skåne.

Uppföljning av Skånska åtgärder för miljömålen 2012–2016

Skånska åtgärder för miljömålen 2012–2016 lyfter fram fem utmaningar och 76 prioriterade åtgärder för miljöarbetet i länet. Länsstyrelsen Skåne har under 2014–2015 följt upp de flesta av åtgärderna i programmet, bland annat som ett underlag för det reviderade åtgärdsprogrammet för programperioden 2016–2020. Uppföljningen har huvudsakligen baserats på befintliga underlag hos Länsstyrelsen Skåne och andra regionala myndigheter samt organisationer, och ger en övergripande bild av åtgärdsarbetet i länet. Uppföljningsrapporterna för respektive utmaning finns på www.skansmiljomal.info.

Resultatet från uppföljningen visar att arbete pågår inom de flesta åtgärdsområden som lyfts fram i åtgärdsprogrammet. Länsstyrelsen Skåne konstaterar att mycket bra arbete pågår, men att åtgärdsarbetet måste breddas och förstärkas ytterligare för att vi ska öka förutsättningarna att nå miljömålen och en hållbar regional utveckling för Skåne.

Mål för miljöpolitiken

Syftet med miljömålssystemet är att få ett strukturerat miljöarbete och en systematisk uppföljning av miljöpolitiken. Den regelbundna uppföljningen av miljö kvalitetsmålen och tillståndet i miljön ska ge grunden för ett strategiskt åtgärdsarbete.

Målstrukturen består av tre nivåer:

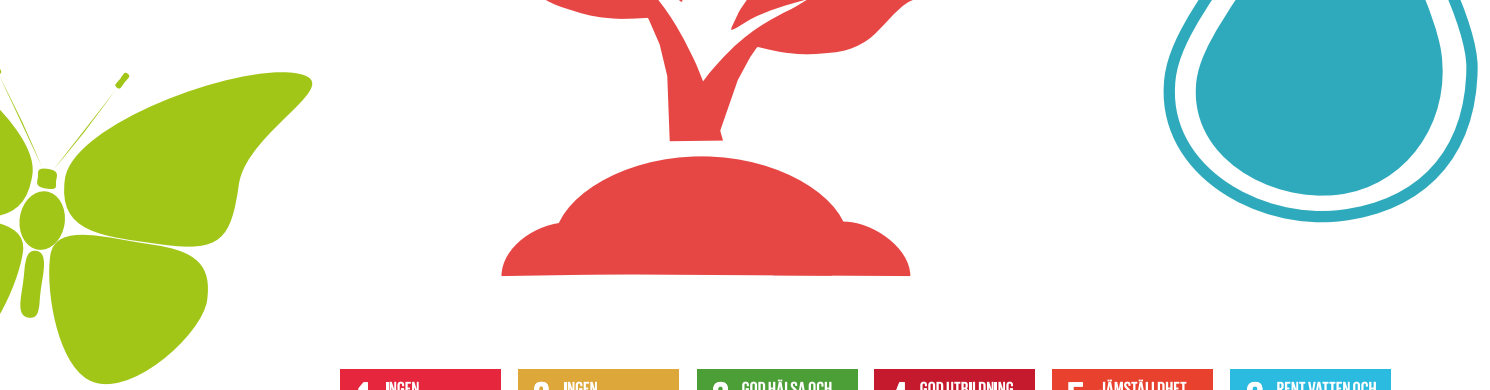
- ▶ Ett generationsmål som visar på inriktningen för samhällsomställningen.
- ▶ Miljö kvalitetsmål med preciseringar som anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till.
- ▶ Etappmål som anger steg på vägen till att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen.

Generationsmålet

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Generationsmålet ska som ett inriktningsmål för miljöpolitiken ge vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsomställning som krävs för att nå den önskade miljö kvaliteten. Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska vara uppfyllda inom en generation och att miljöpolitiken ska inriktas mot att:

- ▶ Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och att deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- ▶ Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- ▶ Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljö påverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.

Figur 2: De 17 globala målen för hållbar utveckling.
Källa: REGERINGEN

- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Den väg som beskrivs för att nå generationsmålet pekar också ut riktningen för det regionala och lokala miljöarbetet. De utmaningar och åtgärder som lyfts fram i åtgärdsprogrammet är ett steg mot den samhällsomsättning som är nödvändig för att nå målet.

Nationella miljökvalitetsmål

De 16 nationella miljökvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Målen ska nås inom en generation, det vill säga till år 2020 (år 2050 för klimatmålet). Miljökvalitetsmålen redovisas på sid 12–13.

Preciseringar till miljökvalitetsmålen

Miljökvalitetsmålen kompletteras med preciseringar som förtydligar innebörden av målet och vad som ska uppnås. Preciseringarna ska ge vägledning för arbetet med insatser för att nå målen och utgöra kriterier för uppföljning av målen samt vara underlag för regionala miljömål och åtgärder.

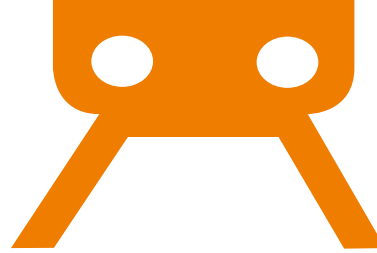
Regionala miljömål

Miljökvalitetsmålen gäller som miljömål för Skåne, undantaget *Storslagen fjällmiljö*. Därutöver finns länsegna mål för *Begränsad klimatpåverkan*, med målår 2020, som syftar till att nå delar av miljökvalitetsmålet. Detta tillsammans kallas regionala miljömål för Skåne län⁵.

Etappmål

Etappmålen identifierar en önskad samhällsomsättning. De är steg på vägen för att nå generationsmålet och ett eller flera miljökvalitetsmål. De visar vad Sverige kan göra och tydliggör var insatser bör sättas in. Etappmålen anger inte önskade tillstånd för miljön

5. Länsstyrelsen Skåne, 2013, Beslut om regionala miljömål, 2013-06-27, Dnr 501-3157-2013.

eftersom de läggs fast i miljö kvalitetsmålen med preciseringar.

Hittills har 24 etappmål antagits av regeringen för miljö kvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* samt inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen och luftföroreningar. Etappmålen ersätter tidigare delmål i miljö målssystemet. Etappmålen har inte beslutats som regionala miljömål. Däremot ska Länsstyrelsen Skåne verka för att de etappmål som berör länet uppnås.

Globala målen för hållbar utveckling

De 17 globala målen för hållbar utveckling antogs av världens stats- och regeringschefer vid FN:s toppmöte år 2015. Målen handlar om att länder ska jobba tillsammans för att stoppa fattigdomen, skapa fred och säkerställa ett värdigt liv och en välmående planet för nuvarande och kommande generationer. I Sverige utgör miljömålen den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling och därmed en del i att uppfylla de globala målen.

Uppföljning av miljö kvalitetsmål

Miljö kvalitetsmålen följs upp årligen. Uppföljningen ger information om hinder och framgångsfaktorer i miljö arbetet, vilket i sin tur är ett underlag för utveckling av styrmedel, strategier och åtgärder för att skapa bättre förutsättningar att nå målen.

Uppföljningen av miljö kvalitetsmålen pekar ut de stora utmaningarna för miljö arbetet i Skåne. Det är inom dessa områden vi måste anstränga oss extra och satsa våra gemensamma resurser. De prioriterade åtgärder som

redovisas i programmet har fokus på att förbättra förutsättningarna att nå dessa mål.

Länsstyrelsen Skåne bedömde år 2015 att det inte är möjligt att nå tretton av de femton miljö kvalitetsmål som är aktuella för Skåne till år 2020 – 2050 för *Begränsad klimatpåverkan* – med idag beslutade eller planerade styrmedel och åtgärder. För *Säker strålmiljö* gjordes bedömningen att målet är nära att nås, men att fler åtgärder krävs för att minska exponeringen av UV-strålning från solen och därmed risken för nya hudcancerfall.

Det enda mål som Länsstyrelsen bedömde kan nås är *Skyddande ozonskikt*, vilket beror på att avregleringen av ozonnedbrytande ämnen har haft effekt och ozonskiktet väntas börja återhämta sig före år 2020. Den regionala målbedömningen överensstämmer i stort med den nationella, dock bedöms utvecklingen för flera miljö kvalitetsmål vara mer negativ i Skåne⁶.

Bedömningsgrunden för om miljö kvalitetsmålen ska anses vara uppnådda innebär att miljö kvaliteten eller det tillstånd som miljö kvalitetsmålet eller preciseringen beskriver är uppnått eller utvecklingen visar att det kommer att uppnås till år 2020 (år 2050 för *Begränsad klimatpåverkan*), eller att förutsättningarna kommer finnas på plats till år 2020 – styrmedel är idag beslutade så att tillräckliga åtgärder kommer vara genomförda före 2020 – för att på sikt nå miljö kvaliteten eller det tillstånd som miljö kvalitetsmålet eller preciseringen beskriver⁷.

6. Länsstyrelsen Skåne, 2015, Regional årlig uppföljning av miljömålen, Dnr 501-31324-2015.

7. Naturvårdsverket, 2015, Vägledning för Regional uppföljning och bedömning av miljö kvalitetsmålen.

DE 16 NATIONELLA MILJÖKVALITETSMÅLEN

1. Begränsad klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

2. Frisk luft

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

3. Bara naturlig försurning

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

4. Giftfri miljö

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna.

5. Skyddande ozonskikt

Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

6. Säker strålmiljö

Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

7. Ingen övergödning

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

8. Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

9. Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

10. Hav i balans samt levande kust och skärgård

Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

11. Myllrande våtmarker

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

12. Levande skogar

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

13. Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

14. Storslagen fjällmiljö⁸

Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och

kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

15. God bebyggd miljö

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

16. Ett rikt växt- och djurliv

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

På www.skanesmiljomal.info finns bedömningar för varje enskilt mål samt status för miljömålsarbetet i Skåne.

⁸ Miljökvalitetsmålet är inte aktuellt för Skåne.

Urbaniseringen och utvecklingen mot allt större tätorter är en av de trender som påverkar möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålen.

Foto: MOST PHOTOS

Trender som påverkar möjligheten att nå målen

Den pågående globaliseringen av samhället medför att globala trender påverkar vårt dagliga liv och utvecklingen i Skåne. Europeiska miljöbyrån, EEA, har analyserat hur utvecklingen av elva globala megatrender påverkar samhälle och miljö i Sverige⁹. Megatrenderna har kopplingar till demografi, ekonomisk tillväxt, produktions och handelsmönster, teknologisk utveckling, utarmning av ekosystem och klimatförändringar. Utmaningarna rör i stor utsträckning samma omvärldsfaktorer som pekades ut i den fördjupade utvärderingen av miljömålen 2008¹⁰:

► Den ekonomiska tillväxten med allt större konsumtion.

► Befolkningen i världen som fortsätter att växa, vilket ökar kraven på nyttjande av naturens resurser.

► Energibehovet måste minska. De stora utmaningarna är att utveckla förnyelsebara alternativ och bryta trenden att energibehovet ökar.

► Transporterna, som fortsätter att öka inom alla transportslag.

► Urbaniseringen, utvecklingen mot allt större tätorter och regionförstoringen som samtidigt medför en glesare landsbygd.

► Teknikutvecklingen, som kan leda till nya produkter och tjänster med liten eller försumbar miljöpåverkan.

► Förändringarna i klimatet, vilket påverkar utvecklingen för övriga miljö kvalitetsmål.

Urbana livsmönster och tilltagande konsumtion driver produktion och efterfrågan på energi, vatten, livsmedel, foder och fibrer som riskerar leda till ökad press på ekosystem och ökad förorening av miljön. För teknik- och livsstilsrelaterade frågor finns även positiva aspekter i de globala megatrenderna. Till exempel leder risk för konsekvenser av klimatförändringar till ökad användning av förnybara bränslen och ökad global konkurrens om naturresurser driver fram teknisk utveckling. Trenderna påverkar också varandra. Ökad användning av biobränslen och teknisk utveckling ger till exempel utmaningar kopplade till biologisk mångfald respektive osäkerheter kring risker för människors hälsa¹¹.

9. Europeiska miljöbyrån, EEA, 2015, The European Environment, State and Outlook 2015 – Assessment of Global Megatrends.

10. Naturvårdsverket, 2012, Steg på vägen – Fördjupad utvärdering av miljömålen 2012, Rapport 6500.

11. Naturvårdsverket, 2015, Styr med sikte på miljömålen – Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av miljömålen 2015, Rapport 6666.

SKÅNSKA UTMANINGAR

Miljökvalitetsmålen beskriver det tillstånd i miljön som vi ska uppnå inom en generation. Uppföljningen av målen och trender i samhället tyder på att det blir svårt att nå de flesta av miljökvalitetsmålen till år 2020. I detta åtgärdsprogram lyfter vi fram utmaningarna för miljöarbetet i länet och vilka insatser som krävs för att vi ska närma oss miljökvalitetsmålen och ett hållbart Skåne.

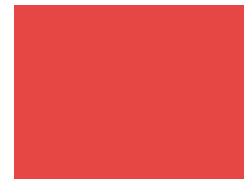
Hållbara transporter i
Skåne

Hänsyn till Skånes hav,
sjöar och vattendrag

Hushållning med Skånes
mark och vattenresurser

Skydd av Skånes natur-
och kulturvärden

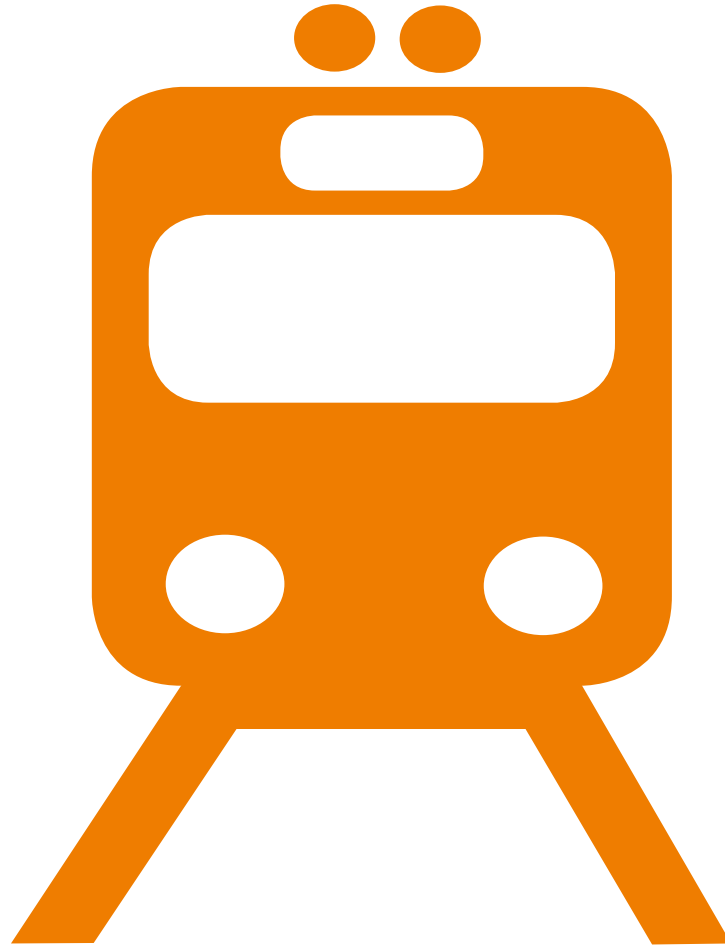
Hållbar konsumtion
i Skåne

Om kollektivtrafiken i Skåne fördubblades skulle hälsovinsterna motsvara 4,5 miljarder kronor per år genom att fler skulle gå och cykla till buss och tåg. Det är mer än dubbelt så mycket som Region Skåne lägger på kollektivtrafik.¹

1. Trivector, 2013, Kollektivtrafikens folkhälsoeffekter i Region Skåne. Beräkning av folkhälsoeffekter och relaterade sjukvårdskostnader för målet om fördubblad kollektivtrafik i Skåne, Rapport 2013:27.

1 | Hållbara transporter i Skåne

ÅTGÄRDER

för hållbara transporter i Skåne

FYSISK PLANERING

Stärkt kollektivtrafik genom utvecklad översiktsplanering

Ny bostads-, verksamhets- och handelsutbyggnad prioriteras i kollektivtrafiknära lägen för att stärka kollektivtrafikutvecklingen och skapa förutsättningar för människor att välja kollektivtrafik framför bilresande. Den strategiska kollektivtrafikplaneringen, "Trafikförsörjningsprogram för Skåne", ska utgöra en del av förutsättningarna i kommunernas översiktliga planering och kollektivtrafikplaneringen sker i överensstämmelse med kommunernas översiktsplanering.

Huvudaktör: Kommuner, Region Skåne

Medaktör: Trafikverket

DRIVMEDEL

Fossilbränslefritt Skåne

Användningen av fossil energi för uppvärmning av byggnader, bränsle till transporter och produktion av el fasas ut i hela Skåne. Stöd till organisationer, företag och privatpersoner för att bli fossilbränslefria tas fram genom bland annat Klimatsamverkan Skånes upprop om "100 procent fossilbränslefritt Skåne 2020".

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Region Skåne, Kommuner, Energikontoret Skåne

Ökad produktion och konsumtion av biogas

Färdplan för biogas genomförs och vidareutvecklas för ökad produktion, distribution och konsumtion av biogas samt teknikutveckling och forskning.

Huvudaktör: Region Skåne

Medaktör: Aktörer som skriver under Skånes färdplan för biogas, Biogas Syd, Kommuner

Utveckling av infrastruktur för energieffektiva och förnybara drivmedel

Infrastrukturen för laddstationer för elfordon och tankstationer för biodrivmedel utvecklas för att främja övergången till mer energieffektiva och förnybara drivmedel i länet.

Huvudaktör: Kommuner, Region Skåne, Energibolag, Avfallsbolag, Fastighetsägare, Elbilsoperatörer

Medaktör: Hållbar Mobilitet Skåne, Biogas Syd, Länsstyrelsen

INFRASTRUKTUR

Attraktivare kollektivtrafik för ökat kollektivtrafikresande

Andelen kollektivtrafikresande ökas genom överflyttning av bilresande genom att stärka kollektivtrafikens attraktivitet, till exempel genom förbättrad turtäthet, restider, framkomlighet, komfort, linjenät, hållplatsutformning.

Huvudaktör: Region Skåne, Privata aktörer, Kommuner

Medaktör: Trafikverket

Stärkt infrastruktur för gång- och cykeltrafik

Cykel- och gångtrafik prioriteras och främjas genom utbyggnad av gång- och cykelvägnätet, förbättrat underhåll, fysiska åtgärder som förbättrar och trafiksäkrar gång- och cykelbanor, bra cykelparkeringar och cykelpooler i anslutning till kollektivtrafik och arbetsplatser.

Huvudaktör: Kommuner, Region Skåne

Medaktör: Trafikverket

Minskad biltrafik för förbättrad livsmiljö och attraktivare städer

Åtgärder för att minska biltrafiken i tätorter genomförs genom till exempel parkeringsavgiftsreglering, enkelriktning av gator, gator endast tillåtna för fordon med förnybara drivmedel och bra möjligheter till boendeparkering.

Huvudaktör: Kommuner

Medaktör: Trafikverket, Region Skåne

GODSTRANSPORTER

Samlat agerande för utbyggnad av järnvägen för gods- och persontrafik

Ett samlat regionalt agerande stärks för kraftfulla och snabba investeringar i järnvägsnätet för både gods- och persontrafik. Åtgärder som underlättar överflyttning av gods- och persontransporter på järnväg stimuleras.

Huvudaktör: Region Skåne, Trafikverket

Medaktör: Kommuner, Länsstyrelsen, Sydsvenska Handelskammaren

Här redovisas förslag till åtgärder som aktörer kan genomföra för att minska miljöpåverkan från transporter i Skåne under programperioden 2016–2020. Åtgärderna påverkar förutsättningarna att nå flera miljö kvalitetsmål som *Begränsad klimatpåverkan*, *Frisk luft* och *Bara naturlig försurning*, *Ingen övergödning*, *Ett rikt växt- och djurliv* och *God bebyggd miljö*.

Samordnade godstransporter för minskad trafik- och miljöbelastning

Effektiva godstrafiklösningar i tätorter utvecklas med syfte att minska trafik- och miljöbelastning. Det kan handla om samverkan med andra aktörer i gods nätverk, samordnad varudistribution i hela/delar av tätorten, samordnade varuleveranser till kommunala enheter, reglering av godstransporterna med miljözon, eller att underlätta cykel frakt eller andra alternativ till traditionella lastbilstransporter.

Huvudaktör: Kommuner

Medaktör: Handlare, Transportföretag, Fastighetsägare, Region Skåne

INFORMATION & BETEENDEPÅVERKAN

Information om klimat och luftföroreningar

Informationsinsatser genomförs gällande klimatförändringar och utsläpp av luftföroreningar och dess påverkan på vår miljö och hälsa. Kommun- och företagsnätverk används för spridning av goda exempel och information.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Region Skåne, Energikontoret Skåne, Kommuner

Medaktör: Luftvårdsförbundet

Beteendepåverkan för minskat bilresande

Medborgarnas resvanor påverkas i syfte att minska bilresandet, så att största andelen resor sker med cykel, till fots eller med kollektivtrafik, samt för att stimulera till distansarbete, användning av bilpooler och samåkning med mera.

Huvudaktör: Kommuner, Region Skåne

Medaktör: Trafikverket, Större arbetsgivare

Minskad användning av dubbdäck

Insatser genomförs för att minska användningen av dubbdäck i tätorter, till exempel genom informationskampanjer och lokala regleringar i tätorter samt krav vid inköp av fordon.

Huvudaktör: Kommuner, Större offentliga och privata arbetsgivare

Medaktör: Trafikverket, Arbets- och miljömedicin

Mötes- och resepolicy för miljöanpassade tjänsteresor

En rese- och mötespolicy tas fram och förankras för att prioritera resfria möten och energieffektiva färdmedel framför bil och flyg vid tjänsteresor.

Huvudaktör: Större offentliga och privata arbetsgivare

Medaktör: Region Skåne, Trafikverket

BULLER

Minskade störningar av trafikbuller i befintliga boendemiljöer

Befintliga bullerutsatta boendemiljöer där inomhusvärden inte lever upp till Folkhälsomyndighetens krav uppmärksammas och åtgärdas. Bostadsbebyggelse lokaliseras och utformas med hänsyn till de bullerstörningar som infrastrukturen ger upphov till. Åtgärder vidtas i sådana områden där en god inomhusmiljö eller tyst sida inte uppnås.

Huvudaktör: Kommuner, Trafikverket, Vägföreningar

Fler åtgärder för hållbara transporter finns även i andra regionala program och strategier, till exempel

- Klimat- och energistrategin för Skåne
- Den regionala infrastrukturplanen
- Trafikförsörjningsprogram för Skåne
- Cykelvägsplan för Skåne
- Skånes färdplan för biogas
- Strategier för Det flerkärniga Skåne

Skåne är ett tätbefolkat län med mycket transporter av varor och människor. Många gånger sker dessa transporter på ett ur miljösynpunkt mindre bra sätt. Befolkningsökning, regionförstoring och integration med Själland och omgivande län, ekonomisk tillväxt och transittrafik bidrar till att transporterna ökar mer i Skåne än i landet som helhet. År 2011 var trafikarbetet i Skåne 6 666 miljoner fordonskilometer. Detta ger en ökning på 5,6 procent sedan år 2006, vilket innebär en årlig genomsnittlig ökning på 1,1 procent.

Enligt Trafikverkets prognos beräknas vägtrafiken i Skåne öka med 26–50 procent för personbilar och 57 procent för godstransporter 2010–2030². Trafikutvecklingen de senaste åren tyder dock på att denna prognos kan vara i överkant.

Bilen är det vanligaste transportmedlet

Majoriteten av resorna i Skåne görs med bil. Näst vanligast är cykeln. Att resa med kollektivtrafik är lika vanligt som att cykla när andelarna för buss och tåg slås samman. Resor med bil utgör en större andel av männens resor än av kvinnornas. Bilresor är mycket vanligare bland boende på landsbygd och i mindre tätorter än i större tätorter. Bland boende i större tätorter görs en fjärdedel av alla resor med cykel. Det är något mer än vad som görs med kollektivtrafik. Bilen är vanligast för samtliga ärenden förutom för resor till skola/utbildning där både buss och cykel är betydligt vanligare än bilen. Som mest används bilen till

tjänsteresor samt till hämtning och lämning av barn³.

Kollektivtrafikresandet fortsätter öka

Kollektivtrafikresandet i Skåne har ökat kraftigt de senaste tio åren och ökningen fortsätter. År 2015 ökade antalet kollektivtrafikresor och antalet personkilometer med kollektivtrafik med 4,5 respektive 1,7 procent jämfört med föregående år. Det långsiktiga målet är att fördubbla kollektivtrafikresandet till år 2020 jämfört med år 2006⁴.

MAJORITETEN AV
RESORNA I SKÅNE
GÖRS MED BIL. NÄST
VANLIGAST ÄR CYKELN.

Godstransporterna levererar främst inom länet

I Skåne står de tunga vägtransporterna för cirka 10 procent av det totala trafikarbetet. Resterande andel utgörs av persontrafik. Av de godsmängder som transporterades på väg i Skåne år 2013 var 24 procent så kallade transittransporter, det vill säga gods som transporteras genom Skåne,

medan 40 procent var transporter inom länet och resterande andel var export/import av gods till Skåne⁵.

Hälso- och miljöpåverkan från transporter

Trafikens och infrastrukturens påverkan på miljötillståndet i Skåne är stor. Intrånget i landskapet samt påverkan på djur- och växtlivet är stort. Infrastrukturen tar mark i anspråk, skapar barriärer och fragmenterar landskapet, vilket stör många djurs naturliga livsmiljöer. Även luftföroreningar påverkar växt- och djurlivet genom övergödning, försurning och förändrat klimat. Barriäreffekter påverkar

2. Region Skåne, 2014, Regional infrastrukturplan för Skåne 2014–2025.

3. SWECO, 2014, Resvaneundersökning i Skåne 2013, Rapport 2014-06-04.

4. Resandestatistik för kollektivtrafik 1875–2015, Skånetrafiken, Region Skåne, 2016.

5. Länsstyrelsen Skåne, 2015, Vägtransporternas påverkan på luftkvaliteten i Skåne, Rapport 2015:36.

6. Miljösamverkan Skåne, 2009, Rapport om miljö-kvalitetsnorm för partiklar.

7. Miljösamverkan Skåne, 2010, Rapport Vägtrafikbuller – Projekt inom Miljösamverkan Skåne.

även människor genom en konflikt med friluftsliv och rekreation. Infrastrukturen kan också innebära ett intrång i viktiga naturresurser, som exempelvis jordbruksmark och vattentäkter.

I Skåne orsakar luftföroreningar, framför allt partiklar och marknära ozon, ungefär 1000 fall av för tidig död per år⁶. Luftföroreningar är i första hand ett tätortsproblem och utsläpp från trafiken är en viktig orsak. Som följd av trafikproblemen finns ett särskilt åtgärdsprogram för att minska halterna av kvävedioxid i Malmö. Luftmiljön påverkas också av sjöfarten som omger länet i tre väderstreck. Främst påverkas den västra delen och hamnstäderna.

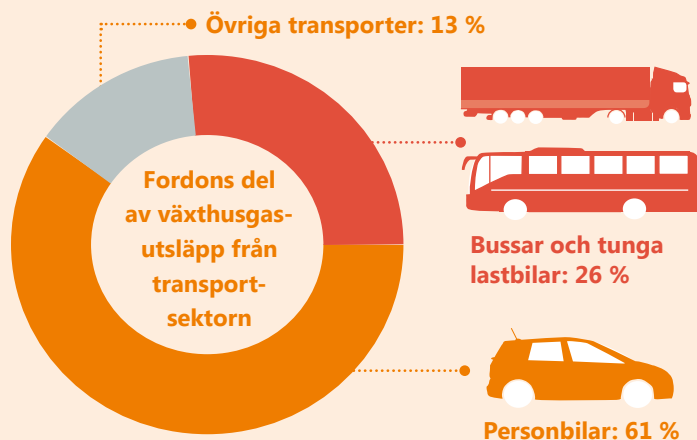
Buller från transporter är ett stort hälso- och miljöproblem

Buller har betydelse för vår hälsa och möjligheten till en god livskvalitet. Besvär av buller kan till exempel leda till störningar av sömn och hjärt-kärlsjukdomar. Buller kan även leda till sämre inlärningsförmåga och göra det svårare att höra vad andra säger, inte minst för personer med hörselnedsättning.

Många skåningar upplever sig störda av vägtrafikbuller enligt Region Skånes Folkhälsoenkät år 2012. Störningsfrekvensen varierar från 10 procent i Simrishamn till 40 procent i Burlöv, som således är den mest bullerstörda kommunen i länet med både europavägar och järnväg med intensiv trafik⁷.

Ökad trafik och bebyggelse nära vägar och järnvägar kan leda till att allt fler människor riskerar bli bullerstörda och att tysta områden kan minska i omfattning och utbredning. Här

Hållbara transporter i Skåne

1000

fall per år av för tidig död i Skåne orsakas av luftföroreningar – framför allt partiklar och marknära ozon.

Andel av energianvändningen i transportsektorn som 2013 utgjordes av fossila bränslen.

2015 ökade antalet kollektivtrafikresor med 4,5 procent

procent av befolkningen i Burlövs kommun upplever bullerstörningar minst en gång i veckan.

krävs god planering och att bostäder utformas på lämpligt sätt för att klara gällande riktvärden för trafikbuller och skapa en god ljudmiljö i bullerutsatta lägen.

Utsläpp av växthusgaser från transporter

Transporternas bidrag till utsläppen av växthusgaser är stort på grund av högt fossilbränsleberoende. Energianvändningen i transportsektorn år 2013 utgjordes till 90 procent av fossila bränslen och 8,5 procent av förnybara drivmedel. El utgjorde enbart 1 procent, varav nästan allt användes för järnvägstransporter.

År 2013 uppgick den skånska trafikens andel av de totala utsläppen av växthusgaser i Skåne till 33 procent. Personbilarna står för den största delen av utsläppen från transportsektorn, cirka 61 procent, medan tunga lastbilar och bussar står för näst mest utsläpp med cirka 26 procent. En omställning till förnybara drivmedel är nödvändig för att minska växthusgasutsläppen, men också för att minska vår sårbarhet för höjningar av världsmarknadspri-set på olja och beroendet av andra länder för vår drivmedelsförsörjning.

Omställning till ett hållbart transportsystem

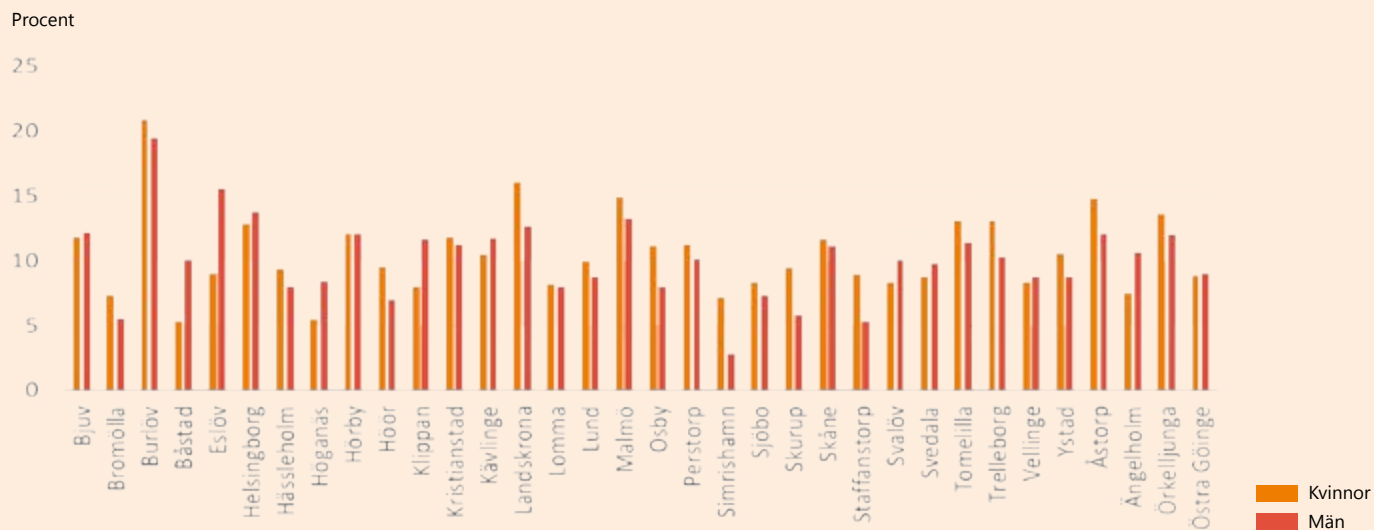
En omställning till ett mer hållbart transportsystem krävs för att vi ska ha någon som helst möjlighet att nå flera av miljökvalitetsmålen, samt de långsiktiga målen om en fossiloberoende fordonsflotta till år 2030 respektive ett Sverige utan nettoutsläpp av växthusgaser år 2050. I utredningen *Fossilfrihet på väg* redovi-

sas fem åtgärdsområden med potential att leda mot fossiloberoende i transportsektorn.

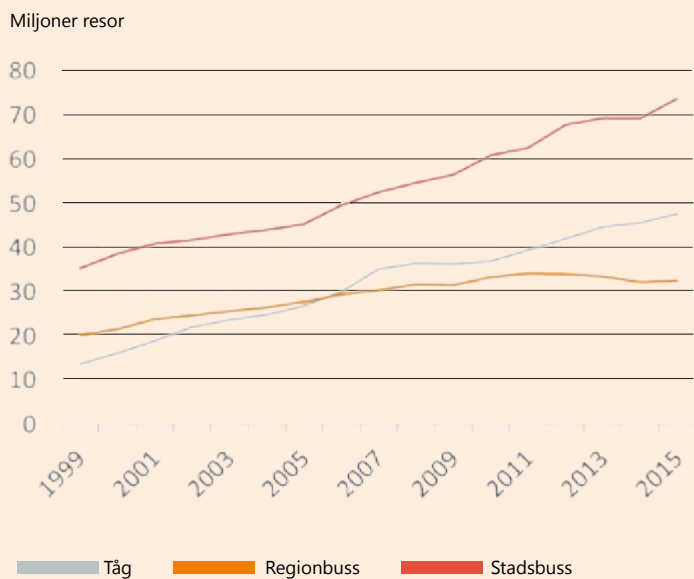
- 1 Planera och utveckla attraktiva och tillgängliga städer som minskar efterfrågan på transporter och ger ökad transporteffektivitet
- 2 Infrastrukturåtgärder och byte av trafikslag
- 3 Effektivare fordon och ett energieffektivare framförande av fordon
- 4 Ökad produktion av biodrivmedel
- 5 Eldrivna vägtransporter

Åtgärder för hållbara transporter har också positiv påverkan på andra sektorer i samhället och bidrar därför till hållbar utveckling i ett bredare perspektiv, som tryggare energiförsörjning, fler arbetstillfällen, förbättrad tillgänglighet, mindre emissioner av luftföroreningar och buller, ökad fysisk aktivitet och förbättrad hälsa, ökat underlag för kollektivtrafiken, minskat markanspråk för transporter, ökad social integration och jämställdhet, högre trafiksäkerhet och därmed långsiktigt lägre kostnader för samhället.

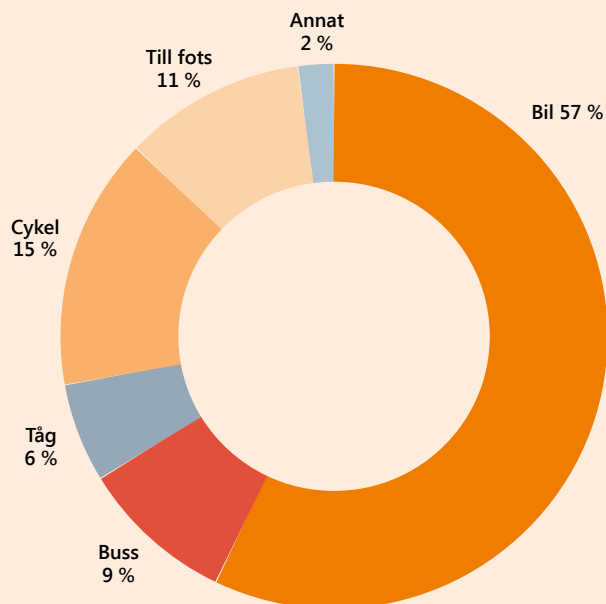
Hållbara transporter i Skåne

Figur 3. Andel kvinnor respektive män i Skånes kommuner som anger att de under de senaste 12 månaderna "störts ganska mycket", "störts mycket" eller "störts oerhört mycket" av buller från vägtrafik i hemmet. Region Skånes Folkhälsoenkät, 2012.

Figur 4. Utveckling av totala antalet kollektivtrafikresor per år i Skåne fördelat på tåg, regionbuss och stadsbuss för perioden 1999-2015. Skånetrafiken, 2016.

Figur 5. Andel resor med olika färdmedel i Skåne. Resvaneundersökning 2013. SWECO, 2014.

Värdet av tillgång till rekreationsområden med ekosystemtjänster som stränder, god vattenkvalitet, strand- och kustängar med biologisk mångfald längs Hanöbukten beräknas till omkring 470 miljoner kronor per år.¹ I Ystad omsätts årligen omkring 450 miljoner kronor kopplat till rekreationsmöjligheter, miljö och turism vid och kring stadens stränder.²

1. Havs- och vattenmyndigheten, 2013, Hanöbuktutredningen – Regeringsuppdrag, 2013-10-29.

2. Almström & Hanson, Sweco Environment, 2014.

2 | Hänsyn till Skånes hav, sjöar och vattendrag

ÅTGÄRDER

för hänsyn till Skånes hav, sjöar och vattendrag

KLIMATANPASSNING

Öka naturens motståndskraft mot klimatförändringar

Ekosystembaserad klimatanpassning genomförs i större utsträckning. Det vill säga förvaltning, bevarande och restaurering av ekosystem för att öka naturens egen motståndskraft mot klimatförändringar och skapa förutsättningar för samhället att anpassa sig till effekterna av ett förändrat klimat. I kommunernas översiktsplaner anges förutsättningarna för eventuella anpassningsåtgärder och kommunens ställningstagande angående markanvändningen. Projekt för utveckling av metoder för ekosystembaserade klimatanpassning genomförs.

Huvudaktör: Kommuner

Medaktör: Länsstyrelsen, Region Skåne

Förbättra landskapets vattenhushållande förmåga

Naturliga och naturlika svåmområden som fungerar som utjämnande magasin vid höga flöden bevaras och återskapas för att minska risken för erosion, översvämnings-skador och uttorkning. En regional svåmplansanalys tas fram som underlag för arbetet.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, Kommuner

Medaktör: LRF, Hushållningssällskapet, Vattenråd

UTSLÄPP – NÄRINGSÄMNER

Minskade utsläpp av näringsämnen till vatten

Arbetet för att minska utsläpp/läckage av näringsämnen från punkt- och diffusa källor intensifieras genom tillståndsprövning, utökad tillsyn på jordbruk, hästhållning, avloppsreningsverk och ledningsnät.

Kompletterande åtgärder som till exempel odling och skörd av marina växter och djur (musslor, alger, vass och fisk), behandling/hantering av näringsbelastande sediment samt biomanipulation (till exempel utfiskning), genomförs för att ytterligare minska halterna av gödande näringsämnen i vattenförekomster som på grund av övergödning inte når miljökvalitetsnormerna för vatten.

Åtgärden har koppling till Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Kommuner, Verksamhetsutövare

Medaktör: Länsstyrelsen, Region Skåne

Kartläggning och åtgärd av otillräckligt renat avloppsvatten

A) Fortsatt inventering av enskilda avlopp prioriteras i tillsynen.

B) Krav ställs så att åtgärder av otillräckligt renat avloppsvatten från enskilda hushåll, fritidsområden och mindre samhällen genomförs.

C) Krav ställs på anslutning till verksamhetsområde för kommunalt vatten och avlopp inom samlad bebyggelse.

Åtgärden har koppling till Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Kommuner, Länsstyrelsen

Minimering av tillskottsvatten samt bräddning från kommunens spillvattennät

Problemområden identifieras och planer upprättas/revideras och samt åtgärder vidtas för att minimera tillskottsvatten i kommunens spillvattenledningar, bräddning från nätet och skapa fler öppna dagvattenlösningar.

Åtgärden har koppling till Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Kommuner

Medaktör: Länsstyrelsen

Rådgivning till lantbruk

Rådgivarbesök där ett helhetsgrepp på gårdens miljöpåverkan genomförs så att lantbrukare får hjälp att prioritera bland miljöåtgärder.

Åtgärden har koppling till Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Greppa näringen

Medaktör: Länsstyrelsen

HOTADE ARTER

Åtgärder för att stärka ålbeståndet

Frivilliga åtaganden i form av utsättning av ålyngel, åtgärder i vattenkraftverk och minskat fiske, genomförs för att stärka ålbeståndet.

Huvudaktör: Länsstyrelsen

Medaktörer: Ålfonden, Ålakademin, Havs- och vattenmyndigheten, Naturskyddsföreningen, Fiskevårdsområden

Här redovisas förslag till åtgärder som aktörer kan genomföra för att förbättra vattenmiljöer, stärka vattenbundna ekosystemtjänster och öka anpassningsförmågan till ett klimat i förändring. Åtgärder med koppling till vattenmyndigheternas åtgärdsprogram ska vara genomförda till och med år 2021. Åtgärderna påverkar förutsättningarna att nå flera miljökvalitetsmål som *Ingen övergödning*, *Levande sjöar och vattendrag*, *Grundvatten av god kvalitet*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård* och *God bebyggd miljö*.

VATTENKRAFT

Minskad miljöpåverkan från vattenkraften

Avrinningsområdesspecifika åtgärdsplaner tas fram för riktade åtgärder för minskad miljöpåverkan från vattenkraftsproduktion och andra vandringshinder. Tillsynsinsatser och rättsliga åtgärder genomförs på de vattenkraftverk och dammar som har störst behov av miljöförbättrande åtgärder.

Åtgärden har koppling till Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Vattenkraftsägarna

Medaktör: Kammarkollegiet, Kommuner, Havs- och vattenmyndigheten

UTSLÄPP – MILJÖGIFTER

Minskad påverkan från hårdgjorda ytor

Direkta dag- och vägvattenutsläpp minimeras för att minska risken för flödestoppar, minska tillförseln av förorenande och gödande ämnen samt partiklar. Detta kan till exempel ske genom gröna tak, marklutning för avledning, översvämningsbar mark, fördröjningsmagasin och färre hårdgjorda ytor.

Huvudaktör: Trafikverket, Kommuner

Medaktör: Länsstyrelsen, Vattenråd

Minskade utsläpp av miljögifter till vatten

Arbetet för att minska utsläpp/läckage av miljögifter från punkt- och diffusa källor intensifieras genom tillståndsprövning, utökad tillsyn och egenkontroll av verksamheter med påverkan på vatten (till exempel avloppsreningsverk, bensinstationer, biltvättar, avfallsanläggningar), förorenade områden samt användning av bekämpningsmedel inom jordbruks- och trädgårdsnäringen.

Åtgärden har koppling till Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Kommuner, Länsstyrelsen

Medaktör: Region Skåne, Verksamhetsutövare

Kartläggning och riskminskning av miljöfarliga verksamheters kemikalieanvändning

Vid tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter ställs krav på kartläggning av verksamhetens användning av farliga ämnen respektive prioriterade ämnen enligt vattendirektivet. Ämnenas destination ska framgå (slutprodukt, luft, recipient, avfall, reningsverk). Därefter ska verksamheten redovisa utbytesmöjligheter och plan för genomförandet.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Kommuner, Verksamhetsutövare

Utveckling av recipientkontroll för utsläppskällor till vatten

Recipientkontrollprogrammen utvärderas och förslag på nya övergripande kravbeskrivningar tas fram baserade på olika verksamheters påverkan. Målet är att uppfylla miljöbalkens krav på recipientkontroll, öka harmoniseringen inom länet samt att beakta teknikutveckling och aktuell kunskap.

Åtgärden har koppling till Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Kommuner

Medaktör: Vattenråd, Verksamhetsutövare

MARINT OCH LIMNISKT SKYDD

Skydd av marina områden

Värdefulla marina områden skyddas i tillräcklig geografisk omfattning med lämpliga förvaltningsåtgärder. Områdena ska representera alla olika miljöer som finns i havet - kustnära och i öppet hav, grunda och djupa bottenar, hårda och mjuka bottenar. Habitaterna ska gynna balans och biologisk mångfald i ekosystemet snarare än att gynna ett fåtal arter. Länsstyrelsen och kommuner ska bistå Havs- och vattenmyndigheten att utreda ytterligare fredningsområden samt införa förvaltningsåtgärder där det behövs i befintliga marina skyddade områden.

Åtgärden har koppling till Havsmiljödirektivet.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Kommuner

Medaktörer: Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket

ÅTGÄRDER

för hänsyn till Skånes hav, sjöar och vattendrag

Skydd av limniska miljöer

Särskilt värdefulla sjöar och vattendrag skyddas med lämpliga förvaltningsåtgärder. Skyddet ska omfatta värdekärnor tillsammans med strandmiljön, så att tillräckligt breda ekologiskt funktionella skyddszoner bevaras alternativt kan återskapas. Där höga värden finns bör hela sjön/vattendraget skyddas, för att upprätthålla konnektivitet och utöver värdekärnor även omfatta potentiella utvecklingsområden. Syftet är att långsiktigt bevara biologisk mångfald och upprätthålla livskraftiga bestånd av sötvattenlevande skyddsvärda arter.

Limniska habitat skyddas med speciell inriktning på hög naturlighet och/eller förekomst av hotade limniska arter, såsom tjockskalig målarmussla, flodpärlmussla och utter.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Kommuner, Skogsstyrelsen

Medaktör: Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket

MARINT SKRÄP

Minskad mängd skräp i haven

Informationsinsatser, inventering och uppföljning samt utvecklingsprojekt genomförs för att minska mängden mikro- och makroskräp i haven. Samverkan stärks mellan aktörer för minskad skräppåverkan i Skåne.

Åtgärden har koppling till Havsmiljödirektivet.

Huvudaktör: Kommuner, Region Skåne, Frivillig/Intresseorganisationer, Länsstyrelsen

Medaktörer: Högskola/universitet, Näringslivet (producenter och handel)

Fler åtgärder för hänsyn till hav, sjöar och vattendrag finns även i andra regionala program och strategier, till exempel

- Åtgärdsprogram för vattenförvaltningen och havsmiljön
- Strategi för skydd och restaurering av sötvattensmiljöer i Skåne
- Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet
- Regional handlingsplan för klimat-anpassning

EU:S VATTENDIREKTIV

- 💧 EU:s ramdirektiv för vatten, vattendirektivet, trädde i kraft år 2000.
- 💧 Vattendirektivet är infört i svensk lag.
- 💧 Det arbete som görs utifrån vattendirektivet kallas vattenförvaltning.
- 💧 Vattenförvaltningen ska följa vattnets naturliga gränser – avrinningsområden – istället för till exempel kommungränser.
- 💧 Vattenförvaltningen omfattar sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten.
- 💧 Målet är att alla vatten ska uppnå God status.
- 💧 Sverige har indelats i fem vattendistrikt med en länsstyrelse i varje distrikt som samordnande vattenmyndighet.
- 💧 I varje distrikt finns en vattendelegation som beslutar om åtgärdsprogram för att målen inom vattendirektivet ska nås.

Vatten är ingen vara vilken som helst, utan ett arv som måste skyddas, försvaras och behandlas som ett sådant.

Vattendirektivet 2000/60/EG

Skåne är omgivet av hav i tre väderstreck. Havet och våra sjöar och vattendrag är viktiga resurser som vi måste värna om.

Kommande generationer ska också ha möjlighet att njuta av inbjudande stränder för bad och rekreation, nyfångad fisk och vackra kultur- och naturmiljöer. Dessa resurser bidrar till stora kulturella och ekonomiska värden i vårt län. Samhällsplaneringen måste ta hänsyn till Skånes hav, sjöar och vattendrag utifrån framtida klimatförändringar. Stigande vattennivåer hotar inte enbart bebyggelse, utan även andra kust- och strandnära värden som kan vara oersättliga.

Slutstation: Havet

Har du funderat över var skräp, näringsämnen och miljöfarliga ämnen tar vägen ute i naturen? Svaret är ofta, att det förr eller senare hamnar i havet. Många åtgärder som gynnar havsmiljön måste därför ske på land, uppströms i vattendrag, på brukade marker och områden där vattenmiljön påverkats av fysiska ingrepp i landskapet. I Skåne, som har ett högt trafik- och exploateringsstryck, är de flesta vatten utsatta för stor påverkan, såväl hav, sjöar och vattendrag som grundvatten. Landskapets vattenhushållande förmåga har minskat kraftigt under lång tid på grund av dikning och fysisk påverkan på vattendrag som torrlagt stora våtmarksarealer.

Tillsammans med en ökad belastning av näringsämnen är dessa landskapsförändringar

huvudorsaken till att många skånska sjöar, vattendrag och havsmiljöer är kraftigt övergödda. Övergödningen är den vanligaste anledningen till varför skånska vatten inte uppnår god status enligt vattendirektivet. Höga halter av näringsämnen påverkar ekosystemen negativt, framför allt i de vatten där hög biologisk produktion leder till syrebrist i vattenmiljöerna. När ekosystemen i våra vatten störs, försämrar ofta vår möjlighet att fånga fisk och skaldjur men också möjligheten till bad och annan rekreation. Trenden har vänt och Skåne blir nu sakta blötare igen, men fler och smarta åtgärder krävs för att mer vatten ska hållas kvar på lämpliga platser i landskapet.

Föroreningar och främmande ämnen

För att värna havet och Skånes sjöar och vattendrag, krävs fortsatta åtgärder för att begränsa påverkan från miljöpåverkande föroreningar, partiklar och skräp.

Utsläppen av farliga ämnen har en direkt påverkan på djur och växter, men lagras också i miljön under lång tid. Genom kostrekommendationer, till exempel för fisk med höga halter av miljögifter, blir vi påmind om hur tidigare utsläpp drabbar oss än idag. Vår livsstil bidrar till ökade utsläpp av giftiga ämnen, humusämnen, läkemedelsrester samt stora och små skräp.

Alla dessa utsköljda ämnen och partiklar interagerar på olika sätt i vattenmiljön och med varandra, och följden kan bli en sammanlagd

I SKÅNE, SOM HAR ETT HÖGT TRAFIK- OCH EXPLOATERINGSTRYCK, ÄR DE FLESTA VATTEN UTSATTA FÖR STOR PÅVERKAN, SÅVÄL HAV, SJÖAR OCH VATTENDRAG SOM GRUNDVATTEN.

miljöpåverkan som är större än summan av de enskilda utsläppen.

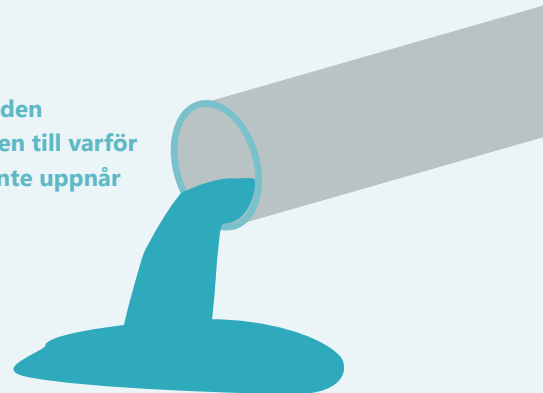
De ständigt pågående utsläppen från land stressar vattenmiljöerna och gör dem mindre tåliga för både naturliga förändringar och för mänsklig påverkan och resursuttag. Hanöbukten är ett havsområde där fiskfångster har minskat och där fångst av sjuk och skadad fisk varit ganska vanligt de senaste åren. Utredningar har haft svårt att fastställa de enskilt största orsakerna till problemen, men den sammanlagda påverkan från land är troligen en av faktorerna som stressar ekosystemet. För att säkra våra vattenknutna ekosystemtjänster, till exempel livskraftiga fisk- och skaldjursbestånd, bra dricksvatten samt bad och rekreation, måste samhällets negativa påverkan minska.

Främmande arter och utfiskning

Främmande invasiva arter kan vara ett hot mot inhemska arter och är ett problem i flera vattensystem. När en invasiv art väl har etablerat sig är det otroligt svårt att bli av med den. Ett av de tydligaste exemplen är hur inplanteringen av amerikansk signalkräfta bidrog till att sprida kräftpesten som förstört stora delar av det svenska flodkräftbeståndet. Resultatet blev förödande för flodkräftan. I havet är problemet med främmande arter mycket svårt att överblicka, men det finns flera exempel på främmande arter som noterats i Skånes kustvatten. Den värsta tänkbara effekten av invasiva arter är en minskad biologisk mångfald. Inom vattendirektivets åtgärdsprogram finns flera föreslagna åtgärder för att öka kunskap och beredskap när det gäller främmande arter i våra vatten.

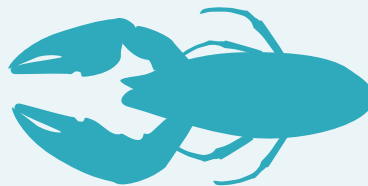
Hänsyn till Skånes hav, sjöar och vattendrag

Övergödning är den vanligaste orsaken till varför skånska vatten inte uppnår god status.

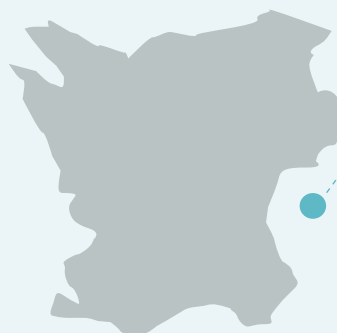

80 %

av vattenförekomsterna längs Skånes havskust har statusen "dålig", baserat på bedömning av miljögifter som tungmetaller och långlivade organiska föroreningar.

Främmande invasiva arter kan vara ett hot mot inhemska arter och är ett problem i flera vattensystem.

Påverkan från land kan orsaka minskade fiskfångster och göra fiskarna sjuka. Hanöbukten är ett exempel på detta.

Överfiske har under en lång tid varit ett problem i kust- och havsområden. För vissa fiskarter har det skett en förbättring under de senaste åren medan andra, till exempel ålen, fortfarande har dålig rekrytering. På stora arealer bedrivs också fiske med metoder som förstör bottenmiljöer och ger bifångster av såväl fisk och skaldjur som fågel och däggdjur. Fisket och övriga verksamheter med påverkan på fisk, habitat och bifångstarter måste utvecklas för att minska dessa negativa effekter.

Förvaltning för bättre vattenkvalitet

Det pågår ett stort arbete för att skydda och förbättra Skånes ytvatten och havsmiljö. Vattenförvaltningsarbetet har medfört ökat intresse och förståelse för vattnets roll. Genom länets vattenråd engageras fler personer och organisationer i ansvaret för våra vattendrag. Alla vattenåtgärder på land gynnar också i slutändan havsmiljön. Arbetet med att långsiktigt skydda viktiga marina områden pågår men går för långsamt. Kommunala havsplaner kommer att bli viktiga verktyg för att väga mellan olika intressen i havet och för att uppnå EU:s ramdirektiv för vatten och havsmiljö. Fortfarande är kunskapsbrist ett problem och vi behöver lära oss mer om bland annat grundvatten, utbredning av arter och naturtyper i havet, spridningsvägar och halter av miljöfarliga ämnen och partiklar.

Klimatanpassningsåtgärder behöver bli mer ekosystembaserade

Skåne är ett låglänt landskap och är ett av de länen med högst andel exploaterad yta inom 300 meter från strandlinjen. Tillsammans med det faktum att det inte längre pågår nå-

Påverkan på naturlig strand vid Fortuna söder om Helsingborg efter storm.

Foto: PÅR PERSSON

Påverkan på strand med hårda strukturer vid Fortuna söder om Helsingborg efter storm.

Foto: PÅR PERSSON

gon landhöjning i Skåne gör oss extra sårbara för stigande havsnivåer och tillfälliga extremvattenstånd. De högvattennivåer vi sett i de senaste årens stormar är nivåer som år 2100 kan komma att uppträda så ofta som vartannat år enligt klimatscenerierna. Stigande havsnivåer är ett hot mot bebyggelse, infrastruktur, natur- och kulturmiljöer i kustnära områden. Stora värden riskerar att skadas. Redan befintlig bebyggelse kan behöva skyddas eller flyttas och nya områden måste planeras utan risk för människors hälsa och säkerhet.

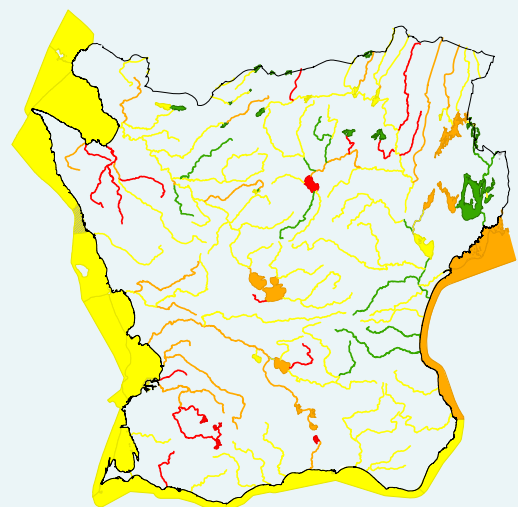
Hänsyn till Skånes hav, sjöar och vattendrag

Höjda havsnivåer kan i sig orsaka stora problem med översvämningar och erosion men påverkar också grundvattnet och, tillsammans med ökad nederbörd, även vattendragen. Detta gör att risken för översvämningar också kan öka i andra områden än de i direkt anknytning till kusten. Dagvattensystemen kan inte hantera extrema skyfall där den ökade mängden och intensiteten i enskilda nederbördstillfällen, tillsammans med mycket hårdgjorda ytor i främst tätorter, gör att vattnet snabbt rinner ut i systemen utan fördröjning och förvärrar problemen med översvämningar samt skador på vattendraget.

Kunskapen om de effekter som klimatförändringarna kan innebära är idag god hos länets aktörer som nu börjar planera för anpassningsåtgärder. I det sammanhanget behöver också konsekvenserna av de planerade åtgärderna belysas och alternativa metoder behöver diskuteras i större utsträckning. Ekosystembaserade skyddsåtgärder syftar till att bevara och förbättra naturens egen förmåga att fungera som skydd och på samma gång bevara värdefulla habitat och gynna biologisk mångfald. Forskning visar att sådana åtgärder kan vara både ekonomiskt och ekologiskt mer hållbara än till exempel hårda skydd som traditionellt anläggs. Ekosystembaserade åtgärder kan handla om att undvika kustnära exploatering, bevara sanddyner, utöka kustnära biotoper, restaurera svämplan eller ta bort olämpliga hårda strukturer och byggnader med mera för att förbättra naturliga processer.

Figur 6. Kemisk status för vattenförekomster i Skåne. Statusklassningen baseras på bedömning av miljögifter som tungmetaller och långlivade organiska föroreningar. VISS (Vatteninformationssystem Sverige), Länsstyrelsen Skåne, 2014.

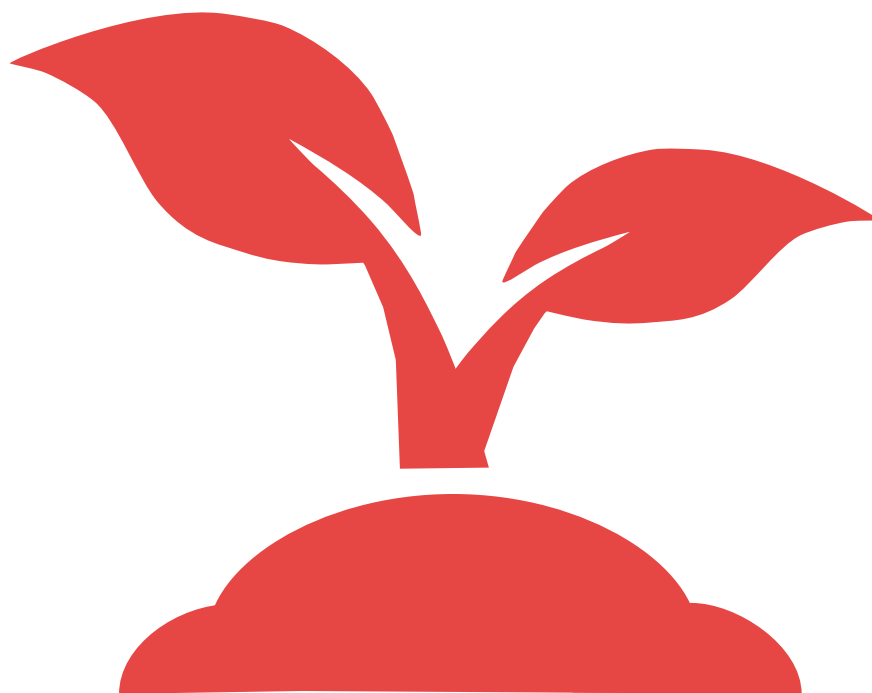

Figur 7. Ekologisk status för vattenförekomster i Skåne. Statusklassningen baseras på bedömning av bland annat hydromorfologi, bottenfauna, vegetation, fisk, växtplanton och näringsämnen samt vissa förorenade ämnen i vattenförekomsterna. VISS (Vatteninformationssystem Sverige), Länsstyrelsen Skåne, 2014.

Vombsjön förser konsumenter och näringsidkare med dricksvatten och producerar på så sätt en nytta som motsvarar ett värde på 1,6 miljarder kronor per år. Hållbarheten hos denna produktion är beroende av vattentjänstföretag och våtmarksanläggningar, och deras verksamhet är underfinansierad. Men med ett tillskott på 0,3 öre per liter dricksvatten kan de lösa sin uppgift långsiktigt.¹

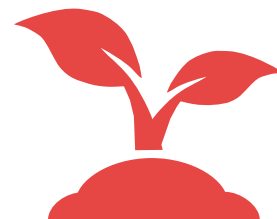
1. Svenskt Vatten, 2014, Samhällsekonomisk analys av värdet för rent vatten – Fallstudier av Vombsjön och Mälaren.

3 | Hushållning med Skånes mark- och vattenresurser

ÅTGÄRDER

för hushållning med Skånes mark- och vattenresurser

FYSISK PLANERING

Begränsad exploatering av jordbruksmark

I beskrivningen till kommunernas översiktsplaner redovisas vilka "väsentliga samhällsintressen som skall tillgodoses" när exploatering på jordbruksmark föreslås. En koppling bör ske till kommunens riktlinjer för bostadsförsörjning och till jordbruksmarkens värde för ekosystemtjänster. En bedömning av miljöpåverkan (miljökonsekvensbeskrivning) ska göras inför antagande av planer som medel för att synliggöra markanvändningskonflikter som uppstår vid exploatering på jordbruksmark.

Huvudaktör: Kommuner

Medaktör: Länsstyrelsen, Region Skåne, LRF, SLU Alnarp

MILJÖGIFTER

Minskad tillförsel av kadmium till jordbruksmark

Lantbrukare informeras om vikten av att minska tillförseln av kadmium till jordbruksmark och metoder för att minska kadmiumhalten i marken, särskilt i områden med naturligt förhöjd kadmiumhalt. Information och rådgivning sker i samband med kommunernas miljötillsyn på lantbruk eller genom särskilda informationsinsatser.

Huvudaktör: Kommuner

Medaktör: Länsstyrelsen

Kvalitetssäkring av avloppsvatten och slam

A) Vid provning och tillsyn av miljöfarlig verksamhet ställs krav på karakterisering av processavloppsvatten enligt Naturvårdsverkets handbok 2010:3 vid mottagande av avloppsvatten.

B) Vid behov ställs krav på intern rening av förorenat avloppsvatten istället för avledning till avloppsreningsverk.

C) Certifiering av avloppsreningsverk enligt Revaq kan vara ett stöd i detta arbete.

Åtgärden har koppling till Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Kommuner, Länsstyrelsen, Avloppsreningsverk

Medaktör: Verksamhetsutövare

VATTENFÖRSÖRJNING

Framtagande av vatten- och avloppsvattenplaner

Vatten- och avloppsvattenplaner tas fram för en heltäckande och långsiktig planering av spillvatten, dagvatten och dricksvatten.

Åtgärden har koppling till Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Kommuner

Medaktör: Länsstyrelsen, SGU, Vattenmyndigheterna

Skydd av kommunala och större privata dricksvattentäkter

Vattenskyddsområden och skyddsföreskrifter tas fram och beslutas för kommunala dricksvattentäkter som behövs för dricksvattenförsörjning samt de enskilda dricksvattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller som har ett uttag större än 10 m³/dygn.

Åtgärden har koppling till Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Vattentäktsinnehavare

Medaktör: Kommuner, Länsstyrelsen

Säkerställande av god kvantitativ grundvattenstatus

Generella riktlinjer och information tas fram för hur stor del av grundvattenbildningen som kan tas ur en grundvattenförekomst utan att negativa konsekvenser uppstår.

Huvudaktör: SGU, Länsstyrelsen

Medaktör: Lantbrukare, Kommuner, Verksamhetsutövare med grundvattenuttag

FÖRORENAD MARK

Undersökningar och åtgärder inom förorenade områden

Inom arbetet med tillsyn av förorenade områden utförs undersökningar, och vid behov åtgärder, avseende objekt med riskklass 1 och 2. För att stödja kommunernas tillsynsarbete ges riktad vägledning samt utbildning om att undersöka och åtgärda förorenade områden.

Åtgärden har koppling till Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Kommuner

Medaktör: Naturvårdsverket

Här redovisas förslag till åtgärder som aktörer kan genomföra för att hushålla med åkermark, säkra dricksvattnet, motverka försurning och minska markföroreningar under programperioden 2016-2020. Åtgärder med koppling till vattenmyndigheternas åtgärdsprogram ska vara genomförda till och med år 2021. Åtgärderna påverkar förutsättningarna att nå flera miljökvalitetsmål som *Bara naturlig försurning*, *Giftfri miljö*, *Grundvatten av god kvalitet*, *Ett rikt odlingslandskap* och *God bebyggd miljö*.

ENERGIRESURSER

Strategisk planering för förnybar och effektiv energiproduktion

Den strategiska planeringen av förnyelsebar energi till exempel vindkraft, biogas, solenergi, fjärr- och restvärme, geoenergi och vågkraft stärks för att uppnå "100 procent fossilbränslefritt Skåne 2020". Förutsättningarna för etablering av förnyelsebar energiproduktion ska framgå av kommunernas översiktsplaner och energiplaner.

Huvudaktör: Kommuner, Region Skåne, Energibolag

Medaktör: Energikontoret Skåne, Länsstyrelsen

Utveckling av fjärr- och närvärme

Fjärr- och närvärmen i länet fortsätter utvecklas genom utbyggnad och ihopkoppling av nät, ökad användning av biobränslen, nyttjande av restvärme från verksamheter samt geoenergi.

Huvudaktör: Kommuner, Energibolag

Medaktör: Verksamhetsutövare

Samverkan för ökad resurseffektivitet genom industriell symbios

Näringsliv och andra organisationer arbetar tillsammans i så kallad Industriell Symbios och genom utbyte av material, energi, information och tjänster minskas såväl kostnader som miljöpåverkan. Nya tjänster och företag utvecklas som stärker cirkulära flöden mellan företag och initiativ tas för att underlätta denna samverkan på regional och lokal nivå.

Huvudaktör: Kommunförbundet Skåne, Kommuner, Sustainable business hub, Företag/Industriparker

Medaktör: Länsstyrelsen, Region Skåne

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ekosystemtjänster som beslutsunderlag

Metoder för hur biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster ska integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt tas fram och goda exempel sprids till beslutsfattare.

Huvudaktör: Länsstyrelsen

Medaktör: Kommuner, Region Skåne, Skogsstyrelsen, Trafikverket, Universitet/högskolor, LRF

BEGRÄNSAD FÖRSURNING

Kalkning av sjöar och vattendrag

Fortsatt kalkning av målsjöar och målvattendrag i enlighet med åtgärdsplan för kalkning så att god status med avseende på försurning enligt vattenförvaltningsförordningen uppnås.

Huvudaktör: Markägare, Fiskerättsägare, Kalkningsutförare

Medaktör: Länsstyrelsen, Kommuner, Havs- och vattenmyndigheten

Information om effekter på skogsmarken vid biobränsleuttag

Markägare informeras om hur biobränsleuttag kan påverka produktionsförmåga, biologisk mångfald, körsador och försurning av skogsmark.

Huvudaktör: Skogsstyrelsen

Medaktör: Markägare, Skogsbolag

Återföring av vedaska till skogsmark

För att öka mängden aska som är tillgänglig för spridning i skogen fortsätter Skogsstyrelsens dialog med askproducenter i Skåne.

Huvudaktör: Skogsstyrelsen

Medaktör: Skogsmarksägare, Skogsbolag, Biobränsleeldade fjärrvärmeverk

Fler åtgärder för hushållning med mark- och vattenresurser finns även i andra regionala program och strategier, till exempel

- Klimat- och energistrategin för Skåne
- Åtgärdsprogram för vattenförvaltningen och havsmiljön
- Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden
- Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet
- Strategier för Det flerkärniga Skåne

Skåne är en tillväxtregion med ökande befolkning. Utvecklingen medför ett ökat tryck på länets naturresurser som ska leverera nödvändiga ekosystemtjänster, som livsmedel, rent vatten, råvaror och möjlighet till rekreation. I de mer expansiva delarna av länet kan intressekonflikter uppstå om hur marken ska nyttjas för ny bostadsbebyggelse, infrastruktur och verksamhetsområden, eller för produktion av till exempel livsmedel och skydd av naturmiljön.

Avvägningen mellan olika intressen sker i den fysiska planeringen som syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktig hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer¹. För att nå miljömålen är det viktigt att säkra ekosystemens förmåga att klara av påfrestningar (resiliens), deras långsiktiga produktion av ekosystemtjänster samt möjligheten till ett långsiktigt hållbart brukande och nyttjande av naturresurser².

Exploatering av jordbruksmark

Skåne omtalas ofta som ”Sveriges kornbod” och det med rätta. I Skåne återfinns ungefär 16 procent av Sveriges jordbruksmark och länet består till nästan hälften av åker- och betesmark. Samtidigt står Skåne för 40 procent av landets totalskörd av de vanligaste spannmåls- och oljeväxtgrödorna samt potatis och

sockerbetor. Skördarna av trädgårdsväxter kommer till nästan 70 procent från Skåne. I den nationella åkermarksgraderingen klassas en stor andel av länets jordbruksmark som 8–10 (av 10) med avseende på produktionskapaciteten³.

Den mest högproduktiva jordbruksmarken finns i de västra och södra delarna. Det är också i dessa delar av länet som den största exploateringen av jordbruksmarken har skett för att möta den ökade efterfrågan på bostäder, industrimark, handelsetableringar och infrastruktur.

DEN MEST HÖG-
PRODUKTIVA JORD-
BRUKSMARKEN FINNS I
DE VÄSTRA OCH SÖDRA
DELARNA. DET ÄR OCKSÅ
I DESSA DELAR AV LÄNET
SOM DEN STÖRSTA
EXPLOATERINGEN AV
JORDBRUKSMARKEN HAR
SKETT.

Det finns också stora anspråk på landsbygdsboende, vilket medför konflikt om marken samt en mer urbaniserad landsbygd. Ungefär 25 procent av nybyggnationen utanför tätorterna sker i småorter och jämförbara bebyggelsegrupper⁴. En gles bebyggelsestruktur ökar transportbehoven och energiförbrukningen samtidigt som trängseln i trafiken förvärras och nödvändig samhällsservice blir svår att upprätthålla.

Produktiv jordbruksmark är en värdefull resurs för livsmedels- och energiproduktion som inte kan återställas om den en gång har bebyggts. Jordbruksmarken präglar det skånska kulturlandskapet och är viktig för fortsatt utveckling av det regionala näringslivet. Enligt miljöbalken får brukningsvärd jordbruksmark bara tas i anspråk för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och om detta behov inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk⁵.

1. Plan- och bygglag (2010:900).

2. Miljömålsrådet, 2008, Miljömålen – nu är det bråttom. Miljömålsrådets utvärdering av Sveriges miljömål.

3. Länsstyrelsen Skåne, 2015, Markhushållning i planeringen. Jordbruksmarken i Skåne. Rapport 2015:27.

4. Region Skåne, 2010, Markanvändning i Skåne.

5. 3 kap 4 § Miljöbalken (1998:808).

6. Länsstyrelsen Skåne, 2010, Stationsnära lägen, Rapport 2010:1000.

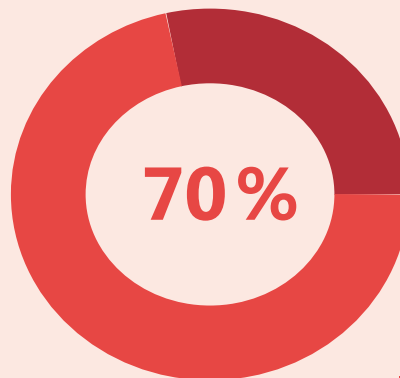
Jordbruksmarken saknar status som riksintresse vilket innebär att planeringsansvaret för hushållande med jordbruksmarken ligger hos kommunerna i deras arbete med översiktsplanen. Kommunen ska i översiktsplanen ta ställning till vilken markanvändning som är mest lämplig ur ett hushållningsperspektiv, där företräde ska ges till den markanvändning som från allmän synpunkt medför god hushållning med mark och vatten.

Skånes kommuner behöver i sin översiktsplanering ta större hänsyn till jordbruksmarken ur ett landskapsperspektiv och som produktionsresurs i strävan mot långsiktig hushållning av den värdefullaste åkermarken. På lång sikt måste huvuddelen av exploateringen i Skåne ske inom tätortsområdena genom hållbar förtätning av befintliga städer och tätorter. Det finns en stor potential till förtätning och exploateringen av åkermark kan därför begränsas⁶.

Återföring av näringsämnen till jordbruksmark

För att minska riskerna med tillförsel av skadliga ämnen till kretsloppet är det viktigt att begränsa tillförseln av föroreningar via konstgödsel och avloppsslam. Detta sker bland annat genom information och tillsyn, krav på kompletterande rening och slutna kemiska processer, insamling av läkemedelsrester och farligt avfall från hushållen. Ovanstående åtgärder syftar till att kvalitetssäkra inkommande avloppsvatten i kommunala avloppsreningsverk och därigenom minska tillförseln av bland annat kadmium till jordbruksmark. Det finns också behov av att utveckla metoder för utvinning av fosfor i avloppsslam.

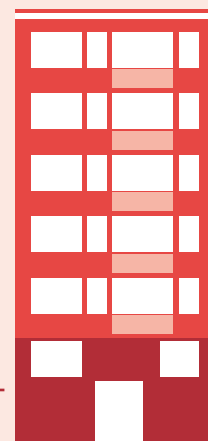
Hushållning med Skånes mark- och vattenresurser

Andel av skördar av trädgårdsväxter som kommer från Skåne.

25 %

av nybyggnationen utanför tätorterna sker i småorter och jämförbara bebyggelsegrupper, vilket skapar en mer urbaniserad landsbygd

I den nationella åkermarksgraderingen klassas en stor andel av länets jordbruksmark som 8–10 (av 10) med avseende på produktionskapaciteten.

Skåne består till nästan hälften av åker- och betesmark.

Nedfallet, det vill säga depositionen, från luft är idag den största källan till kadmium i jordbruksmark i Sverige. Den största delen av depositionen kommer via långväga transport från källor utomlands. De största punktutsläppen till luft i Sverige är från metall-, pappers-, träfiberindustri och energisektorn. Den näst största källan av kadmium till jordbruksmarken är gödselmedel (konstgödsel).

Säkrad dricksvattenförsörjning

Ungefär tre fjärdedelar av de skånska dricksvattentäkterna som omfattas av kraven i vattendirektivet saknar tillräckligt skydd. Oftast behöver ytan som omfattas av skyddet utökas väsentligt och föreskrifterna skärpas. Tillgången till grundvatten är god i Skåne men sårbarheten är generellt sett hög. Rent grundvatten är livsnödvändigt som dricksvattenresurs men även för bevattning, inom livsmedelsproduktionen, i industriprocesser samt för förnyelsebar energiproduktion (geoenergi).

Grundvattnet i Skåne visar på föroreningar såsom tungmetaller, klorerade kolväten och nitrat. Rester av bekämpningsmedel har hittats i ungefär en tredjedel av de provtagna vattenförekomsterna⁷. Kommunerna behöver ta fram vatten- och avloppsvattenplaner för långsiktig planering av vattenresurserna, samt revidera gamla skyddsområden och inrätta nya där de saknas.

Begränsad försurning av skogsmark

Trenden mot ökad försurning av skogsmarken i Skåne har brutits. Detta beror främst på att nedfall av försurande svavelföreningar minskar. Istället får skötseln av skogen ökad

betydelse för försurningen. En kraftigt sur skogsmark och ett intensivt skogsbruk ökar risken för försurningsskador som urlakning av näringsämnen och humusämnen, ökad rörlighet av miljöfarliga metaller som kadmium och aluminium samt minskad tillgänglighet av fosfor och magnesium. Detta påverkar bland annat skogens produktionsförmåga och biologisk mångfald och kan ge hälsoeffekter genom utfällning av metaller i dricksvatten.

Om uttaget av biomassa (stammar och avverkningsrester) ökar, för att bland annat tillgodose behovet av biobränsle, kan de positiva effekterna av minskat försurande nedfall motverkas. Näringsbalansen i skogsmarken i Skåne måste förbättras vilket kan ske genom askåterföring. Kalkning av skogsmark sker inte idag i Skåne.

Förorenad mark

Förorenade områden, exempelvis industritomter eller gamla soptippar, utgör ofta en stor risk för människa och miljö. Risken finns att föroreningar sprids till yt- eller grundvatten eller kommer i direkt kontakt med människor. Föroreningarna kan vara tungmetaller, organiska miljögifter eller oljeprodukter. Det är viktigt att åtgärda förorenade områden, inte bara ur ett miljö- och hälsoperspektiv, utan också för att möjliggöra omvandling av tidigare verksamhetsområden till bostads- eller rekreationsområden.

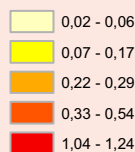
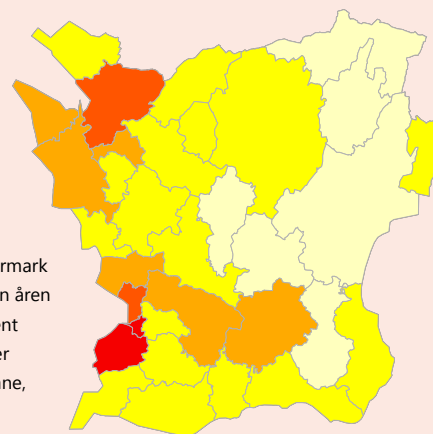
I Skåne har 6 700 potentiellt förorenade områden identifierats. För cirka 650 områden bedöms risken vara så stor att de behöver undersökas. Efterbehandlingsåtgärder pågår

7. Länsstyrelsen Skåne, 2012, Grundvattenkvalitet i Skåne län, Rapport 2012:12.

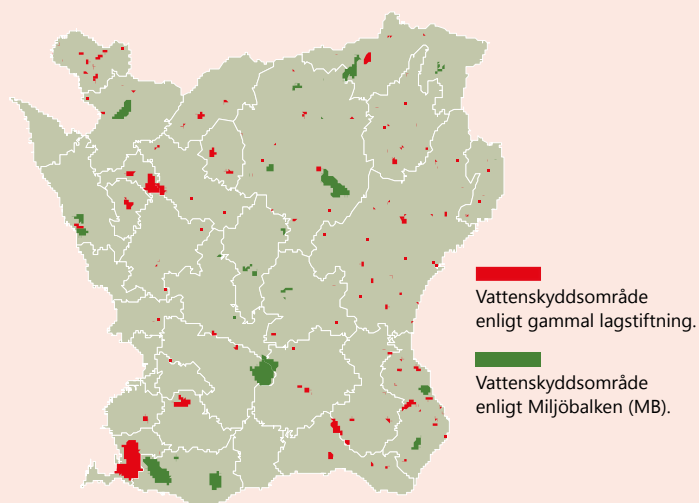
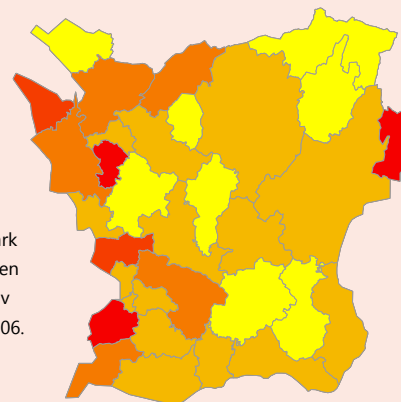
kontinuerligt i ett antal förorenade områden. Takten i efterbehandlingsarbetet behöver dock öka både med statlig och privat finansiering.

Hushållning med Skånes mark- och vattenresurser

Figur 8a. Exploaterad åkermark i Skånes kommuner mellan åren 2001 och 2004 som procent av åkerarealen i september år 2001. Länsstyrelsen Skåne, 2005.

Figur 8b. Exploaterad åkermark i Skånes kommuner mellan åren 2006 och 2010 som procent av åkerarealen i september år 2006. Jordbruksverket, 2012.

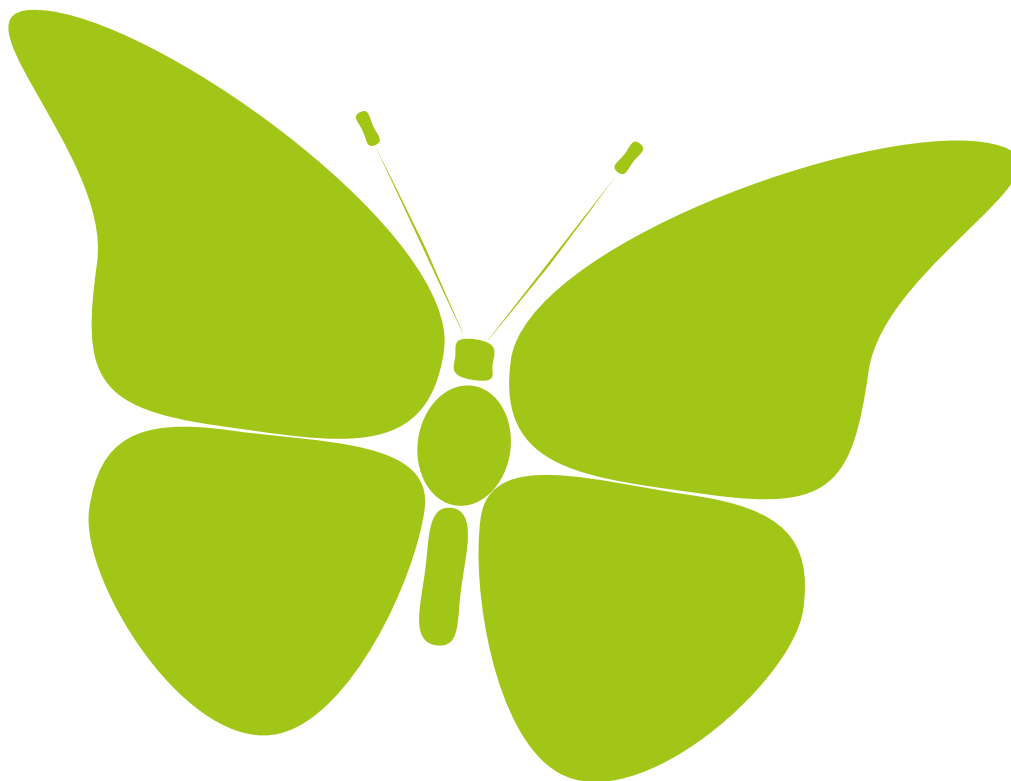

Figur 9. Karta över vattenskyddsområden i Skåne skyddade enligt Miljöbalken respektive äldre lagstiftning. Länsstyrelsen, 2014.

En genomgång av fastighetsförsäljningar visar att ängs- och betesmarker inpå knuten höjer en bostads- eller fritidsfastighets värde med cirka tre procent. Närhet till dessa marker kan betyda 30 000–40 000 kronor för värdet på en fastighet på landsbygden, och sannolikt mer om fastigheten finns i ett område med många ängs- och betesmarker i närområdet¹.

1. Jordbruksverket, 2010, Ängs- och betesmarkers betydelse för fastighetsvärden, Rapport 2010:5.

4 | Skydd av Skånes natur- och kulturvärden

ÅTGÄRDER

för skydd av Skånes natur- och kulturvärden

FYSISK PLANERING

Fysisk planering för skydd av natur- och kulturmiljöer

Kommunernas arbete med att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer inom fysisk planering stärks. I kommunernas översiktsplaner beskrivs den biologiska mångfald och de kulturhistoriska värden som finns i kommunen samt områden som behöver ett långsiktigt juridiskt skydd föreslås. Relevanta planeringsunderlag för detta arbete utvecklas av Länsstyrelsen.

Huvudaktör: Kommuner

Medaktör: Länsstyrelsen

Säkerställande av allemansrättslig mark

I kommunernas översiktsplaner redovisas tillgången på mark som är tillgänglig för allmänheten, både inom och utom detaljplan. Vidare redovisas hur dessa områden kan öka i storlek och områden som behöver ett långsiktigt juridiskt skydd föreslås. Det är önskvärt att översiktsplanerna innehåller riktlinjer för genomförande. Detta gäller särskilt för tätortsnära natur och för Skånes tätbefolkade kommuner med stor konkurrens om marken.

Huvudaktör: Kommuner

Medaktör: Länsstyrelsen

Ekologisk kompensation vid förlust av natur- och kulturvärden

Tillämpningen av skadelindringshierarkin (skador ska i första hand undvikas, i andra hand minimeras och avhjälpas och endast i sista hand kompenseras) stärks i samband med exploateringsprojekt. Arbetet med kompensationsåtgärder i prövningar enligt miljöbalken utvecklas så att genomförandet av sådana åtgärder ökar. Kommunerna ska i miljökonsekvensbeskrivningen tillhörande översiktsplanen vid sin alternativredovisning belysa särskilt de regionala och lokala natur- och kulturvärdena, viktiga ekosystemtjänster och områden av betydelse för den gröna infrastrukturen samt vilken påverkan som föreslagna exploatering kan ha på dessa. De ska även särskilt redovisa vilka åtgärder som är möjliga att genomföra för att minimera skadorna samt stärka och utveckla värdena.

Huvudaktör: Kommuner, Länsstyrelsen

Medaktör: Exploatörer

Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet bevaras, används och utvecklas

Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas. Översiktsplaner ska redovisa och ge vägledning för hur kommunen avser att bevara, använda och utveckla sådana miljöer.

Huvudaktör: Kommuner

Medaktör: Länsstyrelsen

SKYDD

Skydd av värdefulla natur- och kulturmiljöer

Skånes ansvarsmiljöer i bland annat ädellövskogar, våtmarker, sandmarker och sötvattensmiljöer säkerställs. Arbetet fokuseras i värdetrakter, som är definierade i Naturvårdsstrategi för Skåne. Genom att tydliggöra kulturvärdena inom de områdena som är skyddade som naturreservat eller biotopskydd skapas ett större intresse hos brukarna för kulturmiljövärdena.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, Kommuner

Medaktör: Markägare

Skydd för vattenanknuten kulturmiljö

Skyddsvärda kulturmiljöer i anslutning till vattendrag, sjöar och grundvattenkällor dokumenteras och bevaras. Kulturmiljövärden beaktas vid miljöåtgärder som berör våtmarker, vattendrag och sjöar.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Kommuner, Regionmuseet, Skogsstyrelsen, Södra Östersjöns och Västerhavets vattendistrikt, Havs- och vattenmyndigheten

Medaktör: Hushållningssällskapet, Hembygdsföreningar, Vattenråd, Riksantikvarieämbetet, Markägare

Regional handlingsplan för grön infrastruktur

En regional handlingsplan för grön infrastruktur tas fram. Handlingsplanen ska visa vad som krävs av skötsel och skydd av områden på land och vatten för att bevara den biologiska mångfalden och främja ekosystemtjänsterna i Skåne. Handlingsplanen ska vara klar 2017 och då börja genomföras.

Huvudaktör: Länsstyrelsen

Medaktör: Kommuner, Region Skåne, Markägare, Skogsstyrelsen, Trafikverket, LRF

Här redovisas förslag till åtgärder som aktörer kan genomföra för att bevara och utveckla den biologiska mångfalden och kulturhistoriska värden, byggnader och miljöer under programperioden 2016-2020. Åtgärderna påverkar förutsättningarna att nå flera miljö kvalitetsmål som *Levande sjöar och vattendrag*, *Myllrande våtmarker*, *Levande skogar*, *Ett rikt odlingslandskap*, *God bebyggd miljö* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Genomförande och uppföljning av skogsstrategin

En fördjupad analys av skogsstrategin genomförs för att se behoven av ytterligare skydd av värdekärnor och åtgärder för att klara hotade arter.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen

Medaktör: Kommuner, Markägare

SKÖTSEL OCH RESTAURERING

Naturvård med fokus på värdekärnor utifrån ett landskapsperspektiv

Arbetet med att hejda förlusten av biologisk mångfald stärks i värdetrakter som är definierade i Naturvårdsstrategi för Skåne. Restaureringar för att förbättra habitatet tillsammans med riktade åtgärder för att förbättra bevarandestatusen för hotade arter leder till att åtgärderna snabbare ger positiv effekt på arternas populationsutveckling. Genom stärkt biologisk mångfald i utpekade värdekärnor stärks även den biologiska mångfalden i det omgivande landskapet. Information och kunskapsspridning fokuseras till värdetrakter för biologisk mångfald med riktade insatser i dessa områden för att bland annat få ett helhetsgrepp och samspel mellan brukande, skydd och utveckling.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Kommuner

Medaktör: Trafikverket, Fortifikationsverket, Försvarmakten, Stiftelsen Skånska Landskap, Stiftelsen för fritidsområden i Skåne, Övriga markägare, Skogsstyrelsen, Frivillig/Intresseorganisationer

Restaurera särskilt värdefulla natur- och kulturmiljöer

Särskilt värdefulla natur- och kulturmiljöer restaureras för att förbättra bevarandestatusen. Inledningsvis kan dessa restaureringar med fördel koncentreras till värdetrakter utpekade i Naturvårdsstrategi för Skåne. I andra hand bör dessa värdetrakter utökas samt en fungerande grön infrastruktur säkerställas för de organismer som är knutna till varje enskild biotop.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Kommuner

Medaktör: Trafikverket, Fortifikationsverket, Försvarmakten, Stiftelsen Skånska Landskap, Stiftelsen för fritidsområden i Skåne, Övriga markägare, Skogsstyrelsen, Frivillig/Intresseorganisationer

Införande av metod för uppföljning av miljöhänsyn vid skogliga åtgärder i ädellövskog

Skador på mark och vatten, skogliga impediment, hänsynskrävande biotoper, naturvärdesträd och buskar, skyddszoner, kulturmiljöhänsyn och upplevelsehänsyn följs upp och metoden utvärderas. Skador på fornlämningar vid exempelvis avverkning och markberedning kan undvikas om kunskapen förbättras hos markägare och entreprenörer.

Huvudaktör: Skogsstyrelsen

Bevarande och skötsel av skyddsvärda träd i landskapet

Skötsel av skyddsvärda träd fokuseras i första hand till värdetrakter i landskapet, därefter säkerställs att en fungerande grön infrastruktur finns för de organismer som är knutna till dessa träd. Kunskap om förekomst av skyddsvärda och naturvårdsintressanta träd kompletteras löpande i samband med andra insatser. Information om skötsel av skyddsvärda träd ges till markägare och förvaltare.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen

Medaktör: Kommuner, Frivillig/Intresseorganisationer

Strategi för småbiotoper i odlingslandskapet

En strategi för hur mängden småbiotoper ska bevaras i odlingslandskapet och öka i slättbygden tas fram och implementeras för att kartlägga och förbättra situationen för dessa livsmiljöer i jordbrukslandskapet. Goda exempel används för att sprida engagemanget till brukare och allmänheten.

Huvudaktör: Länsstyrelsen

Medaktör: Lunds universitet, SLU Alnarp, LRF, Kommuner, Markägare

Fortsatt anläggande, restaurering och skötsel av våtmarker

Nya våtmarker skapas och befintliga restaureras. Våtmarkernas biologiska mångfald bevaras genom skötsel. I detta arbete ska även kulturhistoriska värden uppmärksammas.

Huvudaktör: Markägare, Länsstyrelsen, Kommuner

Medaktör: LRF, Vattenråd

ÅTGÄRDER

för skydd av Skånes natur- och kulturvärden

Naturvårdsanpassad skötsel av vägrenar, banvallar och kraftledningsgator

Vägrenar, banvallar och kraftledningsgator som förekommer i landskapet sköts till förmån för biologisk mångfald för att förbättra bevarandestatusen för värdefulla naturtyper och de arter som nyttjar dessa. Fokus bör i första hand läggas på objekt i utpekade värdeetrakter enligt Naturvårdsstrategi för Skåne samt i övriga landskapet där det finns behov av en konnektivitet av livsmiljöer för arter knutna till vägkanter, banvallar och kraftledningsgator.

Huvudaktör: Trafikverket, Kraftbolag, Kommuner, Markägare

Medaktör: Länsstyrelsen, Fortifikationsverket, Försvarsmakten, Större markägare, Vägsamfälligheter

RÅDGIVNING

Rådgivning till markägare om skötselåtgärder i skog

Rådgivning till markägare genomförs för att öka omfattningen av skötselåtgärder för att utveckla eller förstärka olika natur- och kulturvärden i skogsmark, minska skador på fornlämningar vid avverkning och markberedning, samt öka arealen ädellövskog.

Huvudaktör: Skogsstyrelsen

Riktad rådgivning till ängs- och betesmarker

Värdefulla naturliga ängs- och betesmarker identifieras och brukare av dessa erbjuds rådgivning så att fortsatt hävd sker på ett sådant sätt att den biologiska mångfalden och kulturmiljön gynnas.

Huvudaktör: Länsstyrelsen

Medaktör: LRF, Hushållningssällskapet, Kommuner, Markägare

Byutveckling genom ökad kunskap om natur- och kulturvärden

Kurser och fältvandringar genomförs i ett avgränsat område, till exempel en by, för att visa vilka natur- och kulturvärden som finns.

Huvudaktör: Länsstyrelsen

Medaktör: Kommuner, LRF

Utökat bevarande och återställande för kantzoner

Ekologiskt funktionella kantzoner bevaras och återställs i anslutning till sjöar och vattendrag i både jordbruks- och skogsbrukslandskapet. Avverkning av träd i kantzoner utmed sjöar och vattendrag minimeras för att bevara goda livsvillkor för växt- och djurlivet på land och i vatten. Rådgivningar/kompetensutveckling erbjuds till skogs- och jordbrukare för att informera om värden av ekologiskt funktionella kantzoner.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Markägare

Medaktör: Skogsstyrelsen, Greppa Näringen, LRF

FRILUFTSLIV OCH REKREATION

Utveckling av friluftsliv och rekreation i skyddade naturområden

Värna Vårda Visa-programmet för Skåne genomförs som en start på ett kontinuerligt arbete angående friluftsliv och rekreation i skyddade områden.

Huvudaktör: Länsstyrelsen

Medaktör: Kommuner, Frivillig/Intresseorganisationer, Försvarsmakten, Stiftelsen Skånska Landskap, Stiftelsen för fritidsområden i Skåne, Markägare

FRÄMMANDE ARTER

Förhindra spridning av invasiva främmande arter

En regional strategi för att hantera invasiva arter både på land och i vatten tas fram och en handlingsplan upprättas senast 2017. Utökad tillsyn och kontroll, informationsinsatser samt riktade projekt genomförs för att förhindra att invasiva främmande arter sprider sig inom länet.

Arbetet med vattenknutna organismer sker enligt Vattendirektivets åtgärdsprogram.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Kommuner, Skogsstyrelsen,

Medaktör: Skogsstyrelsen, Trafikverket, Näringsliv, Markägare, LRF, Naturskyddsföreningen, Jägareförbundet, SLU

HOTADE ARTER

Naturvårdsåtgärder för hotade arter

Åtgärdsprogram för hotade arter genomförs. Viktiga livsmiljöer för dessa arter förbättras och utökas geografiskt. Informationsinsatser om arter som är på väg att försvinna genomförs som en förstärkning av arbetet.

EU:s Life+ projekt om restaurering av sandmarker, buskmarker och miljöer för tjockskalig målarmussla respektive grodor genomförs.

Nya Life-projekt för hotade livsmiljöer och arter i Skåne tas fram.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Kommuner, Skogsstyrelsen,

Medaktör: Markägare, Skogs- och jordbruksnäringen, Vattenråd, Dikningsföretag, Fiskevårdsområden

Naturvårdsåtgärder för kommunala ansvarsarter

Kommunala ansvarsarter som har en stor andel av sin utbredning i kommunen utses för att öka kunskapen om biologisk mångfald, hot och möjligheter på kommunal nivå, samt stimulera till genomförande av riktade åtgärder.

Huvudaktör: Länsstyrelsen, Kommuner

Medaktör: Frivillig/Intresseorganisationer, Markägare

Fler åtgärder för skydd av natur- och kulturvärden finns även i andra regionala program och strategier, till exempel

- Naturvårdsstrategin för Skåne
- Kulturmiljöprogram för Skåne
- Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper
- Värna Vårda Visa-programmet för Skåne
- Grönstruktur i Skåne – Strategier för en utvecklad grön struktur
- Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet
- Strategi för skydd och restaurering av sötvattensmiljöer i Skåne

Itätbefolkade Skåne är 3,8 procent av landytan strikt naturskyddad i form av naturreservat och nationalparker. Ytterligare mark, motsvarande cirka 10 procent av landytan, har ett viss skydd från exploatering genom Natura 2000, strandskydd, generella biotopskyddet, naturvårdsavtal, landskapsskyddsbestämmelser och områdesbestämmelser. Den biologiska mångfalden finns fortfarande kvar på många håll där brukandet varit mindre intensivt. I värdekärnor finns ett koncentrat av många arter som ibland bildar större, mer eller mindre sammanhängande, värdeattrakter i landskapet.

Naturskyddade områden innehåller ofta även viktiga kulturmiljövärden. Varje år lockas över tre miljoner besökare till länets tre nationalparker och över 270 naturreservat samt Skånes hittills enda kulturreseervat Örnans, för att uppleva Skånes rika natur. Till detta kommer fornlämningar och skyddad bebyggelse som många gånger utgör lokala och regionala besöksmål. Detta bidrar i sin tur till regional tillväxt genom utveckling av lokalt näringsliv och landsbygd, samt att bibehålla Skåne som en attraktiv region att verka i. Arealen tillgänglig natur för rörligt friluftsliv i de västra och sydvästra delarna av länet är lägst i landet.

Många arter är hotade i Skåne

Skåne är den region i Sverige som hyser flest växt- och djurarter. Här har också artantalet gått starkast tillbaka och flest arter dött ut. Antalet rödlistade för olika livsmiljöer samt rödlistade arter försvunna från Skåne redovisas i figur 10, och förekomsten av rödlistade arter i landskapet, så kallade artpooler, redovisas i figur 12.

Kulturmiljö, till exempel kyrkogårdar, alléer och städernas parker, är viktiga även för den biologiska mångfalden. Exploatering i form av bebyggelse i tätorter och för fritidsändamål samt ny infrastruktur innebär betydande risker för biologisk mångfald. Jord- och skogsbrukets rationella markanvändning innebär också försämringar för biologisk mångfald och kulturmiljöer. Ett mindre variationsrikt landskap medför problem för allt fler arter att röra sig i landskapet, då värdefulla spridningskorridorer försvinner. Många arter är knutna till kulturlandskapet och minskad lönsamhet för jordbrukare medför att skötseln av artrika ängs- och betesmarker försämras eller försvinner. Akvatiska miljöer är utsatta för kraftig övergödning, rensningar med mera vilket äventyrar arternas överlevnad på sikt.

Mycket naturvårdsarbete pågår men utmaningarna är stora

Det finns trots allt kvar höga värden i det skånska landskapet och kunskapen om arternas förekomst och ekologi fortsätter att växa. Antalet arter är högt och Skåne har nationellt och internationellt bevarandansvar för många arter och livsmiljöer. Arealmålet för hävdade marker är uppnått. Stora arealer av framförallt skogsmark brukas med miljöcertifierade metoder och mängden död ved ökar i skogsmarkerna, samtidigt som arealen äldre lövskog ökar.

Arealen skyddad mark ökar men en kraftig kostnadsökning för områdesskyddet leder till att målen om bland annat tillgänglighet och skyddad areal inte kommer att nås. Arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer ger positiva resultat, men anslä-

gen minskar vilket särskilt missgynnat Skåne. Det kommunala arbetet med att ta fram naturvårdsprogram täcker i stort sett hela Skåne och flera kommuner ligger i framkant nationellt och internationellt med sitt lokala naturvårdsarbete som också stöttas ekonomiskt med nationella insatser.

Utmaningarna är dock fortsatt stora. För att nå generationsmålet måste den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart, samtidigt som ekosystemens förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster säkras. Detta kräver stora förändringar samt ytterligare resurser och åtgärder som bland annat behöver leda till:

- 1 Mer skyddade arealer
- 2 Mer skötselmedel
- 3 Förändrade brukningsmetoder samt ökad hänsyn till natur- och kulturvärden inom skogs- och jordbruk och ett förändrat fiske
- 4 Restaurering och återskapande av livsmiljöer i samverkan med skydd av värdefull kulturmiljö
- 5 Kontroll av invasiva arter

Behov av fortsatt arbete för hållbart nyttjande av naturresurser

En samsyn mellan stat, kommun och privat sektor behöver utvecklas om vad som måste göras för att bibehålla den biologiska mångfalden. Ökad kunskap, samverkan och förståelse, inte minst kring ekosystemtjänsternas betydelse för vår nuvarande försörjning, behöver utvecklas. Kommande generationers behov och den biologiska mångfaldens betydelse och rättighet att bevaras för sitt eget värdes skull – det etiska i att bevara – behöver också komma in i diskus-

Skydd av Skånes natur- och kulturvärden

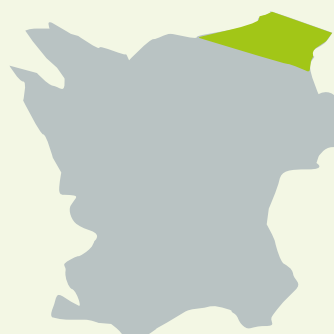
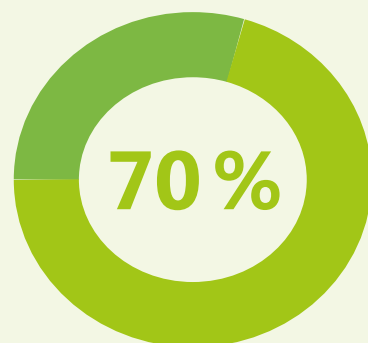
Hotade arter

Jordbrukslandskapet är den livsmiljö som hyser flest rödlistade arter i Skåne.

Antal kulturhistoriskt värdefulla byggnader skyddade i detaljplan eller områdesbestämmelser 1999–2010.

Andelen skånska tätorter som helt saknar skydds- och varsamhetsbestämmelser för bebyggelsens kulturvärden.

3,8 %

av Skånes landyta är strikt naturskyddad i form av reservat och nationalparker.

sionen om den biologiska mångfaldens bevarande. Med Naturvårdsstrategin för Skåne har en grund lagts för ett gemensamt arbete för detta. Detta kommer förtydligas i ett nytt handlingsprogram för att genomföra strategin och i regeringsuppdraget att ta fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur för länet. Handlingsplanen ska vara klar 2017 och visa vad som krävs för att bevara Skånes biologiska mångfald och främja denna mångfalds ekosystemtjänster. Fram till slutet av 2018 ska också kunskap om ekosystemtjänsterna börja användas som beslutsunderlag vid ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt.

Behovet av biobränsle för att klara energiomställningen och de pågående klimatförändringarna ställer mycket stora krav på hela samhället. Landskapets kulturmiljövärden, sociala och rekreativa värden behöver vara med i en diskussion där en helhetsbild av det skånska natur- och kulturlandskapet ligger till grund för prioriteringarna framöver. Det behövs ett landskapsekologiskt angreppssätt och en integration av internationella åtaganden som landskapskonventionen och konventionen om biologisk mångfald i det regionala arbetet. Vid åtgärder som berör vattendrag och vattenanknutna miljöer behöver kunskapen om påverkan på naturvärdena och de kulturhistoriska värdena förbättras.

Vid FN-mötet om biologisk mångfald år 2010 i Nagoya, Japan, antogs mål, en ny strategisk plan och arbetsprogram för perioden 2011-2020 för att rädda den biologiska mångfalden. De höga ambitionerna om att skydda 17 pro-

cent av landarealen och 10 procent av kust- och marina områden samt restaurera utarmade och försvunna livsmiljöer med 15 procent, ställer höga krav på förändringar av den pågående markanvändningen för att få den att bli hållbar.

Många värdefulla byggnader och kulturmiljöer saknar idag skydd

Byggnader och bebyggelsemiljöer är en väsentlig del av vårt kulturarv. Omsorgen om kulturmiljön handlar i slutändan om att säkra en god boendemiljö. Det är därför viktigt att kommunerna aktivt arbetar med att skydda värdefull bebyggelse. Att förse värdefull bebyggelse med relevant skydd är en väsentlig del av kulturmiljöarbetet samt en förutsättning för att uppnå en långsiktigt hållbar förvaltning av bebyggelsens kulturhistoriska värden och miljö kvalitetsmålen.

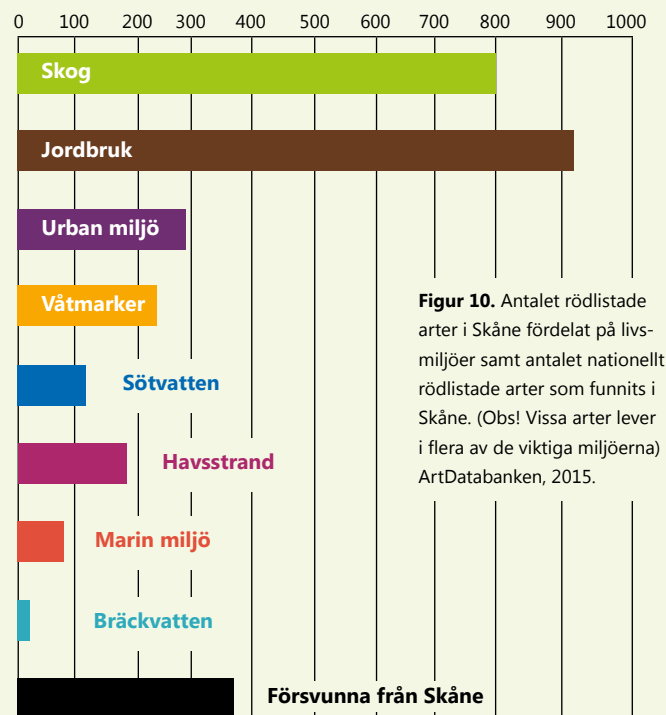
Cirka 9350 byggnader i Skåne har skyddats enligt plan- och bygglagen, vilket motsvarar cirka 2,4 procent av det totala antalet byggnader/objekt i länet². Det finns en uppåtgående trend i antalet skyddade byggnader och antalet tillkommande byggnader är relativt jämnt från år till år. De objekt som getts bestämmelser antingen ”skydd” eller ”varsamhet”, är geografiskt spridda över hela Skåne. Behovet av att förse kulturhistoriskt värdefulla byggnader med skydd är med hänsyn till förändringstrycket störst i de kustnära städerna och tätorterna.

Skydds- och varsamhetsbestämmelser för bebyggelsens kulturvärden saknas helt i cirka 70 procent av Skånes tätorter. Det vanligaste är att ett mindre antal objekt, under tio, regle-

rats på varje plats. Det handlar alltså mer om ett tillvaratagande av kulturvärden för enstaka byggnader än om hela eller delar av bebyggelsemiljöer. På platser där ett större antal objekt getts skydds- eller varsamhetsbestämmelser så har detta vanligen skett med hjälp av tillägg till detaljplan eller områdesbestämmelser, mera sällan med hjälp av detaljplaner.

För att kunna öka skyddet av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse krävs uppdaterade och förbättrade regionala och lokala kunskapsunderlag. Intresset för de kulturhistoriska värdena är hos kommuner, allmänhet och politikerna ofta stort, men insikten om vad som krävs för att bevara och utveckla dem är mindre. Få kommuner anser att de har resurser att upprätta nya detaljplaner eller områdesbestämmelser med bevarande av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som enda syfte. Följden av detta blir att många planer är inaktuella och har ofullständiga planbestämmelser. Kompetens- och resursbrist, bristande förståelse och samverkan samt avsaknad av metoder försvårar därför möjligheten att skydda värdefulla byggnader och kulturmiljöer. Resursbristen visar sig också i avsaknad av antikvarisk kompetens i planeringsprocessen samt ålderstigna kulturmiljöprogram.

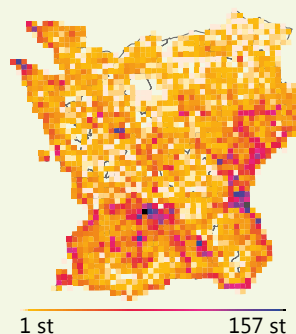
Skydd av Skånes natur- och kulturvärden

Figur 10. Antalet rödlistade arter i Skåne fördelat på livsmiljöer samt antalet nationellt rödlistade arter som funnits i Skåne. (Obs! Vissa arter lever i flera av de viktiga miljöerna) ArtDatabanken, 2015.

Figur 11. Andel av Skånes befolkning som år 2011 hade tillgång till naturreservat, nationalpark eller naturvårdsområde inom givet avstånd. SCB, 2012.

Figur 12. Karta för artpoolen rödlistade arter i Skåne, där antal arter presenteras per 2,5 x 2,5 kilometersruta. Artpoolen innehåller totalt 1 502 arter från 98 582 observationer och den artrikaste rutan har 157 arter. Länsstyrelsen Skåne, 2014.

Den samhällsekonomiska brutto-nyttan av att minska matavfallet med tjugo procent beräknas till cirka 10-14 miljarder kronor per år i Sverige. Av detta är 7,6–8,6 miljarder kronor de pengar livsmedelsindustrin, livsmedelsbutiker, restauranger, storkök och hushåll tillsammans skulle kunna spara. Återstående belopp är en värdering av miljönyttan av bland annat minskade övergödningseffekter och minskade utsläpp av växthusgaser¹.

1. Naturvårdsverket, 2015, Minskat matavfall – miljönytta och kostnadsbesparingar, Rapport 6697.

5 | Hållbar konsumtion i Skåne

ÅTGÄRDER

för hållbar konsumtion i Skåne

UPPHANDLING & INKÖP

Kompetenscentrum för hållbara inköp

HandlingsForum – Skånes kompetenscentrum för hållbara inköp – stärks för att kanalisera och kommunicera åtgärder kring miljömässigt och socialt hållbara inköp. Detta gör att kompetens och erfarenheter lättare blir tillgängliga för alla som arbetar med dessa frågor i Skåne.

Huvudaktör: Hållbar Utveckling Skåne, Kommunförbundet Skåne

Medaktör: Kommuner, Region Skåne, Statliga myndigheter

Miljö- och sociala krav i offentlig upphandling

A) Miljö- och sociala krav ställs på varor, tjänster och entreprenader i den offentliga upphandlingen. Upphandlingsmyndighetens kriterier för hållbar upphandling används.

B) Uppföljning genomförs av ställda miljö- och sociala krav.

Huvudaktör: Kommuner, Region Skåne, Statliga myndigheter

Medaktör: Miljösamverkan Skåne, Energikontoret Skåne, Skånes Miljö- och Hälsoskyddsförbund, Hållbar Utveckling Skåne

Inköp av miljöbra mat

Mat med låg klimatpåverkan efterfrågas och köps in i större omfattning av offentlig sektor. Närproducerade och ekologiska livsmedel prioriteras vid inköp. Dessutom väljs säsonganpassade råvaror och det serveras mindre kött som då företrädesvis är naturbeteskött.

Huvudaktör: Kommuner, Region Skåne, Statliga myndigheter

Medaktör: EkoMatCentrum

ENERGIANVÄNDNING

Energikrav i tillsynen

Krav ställs på att verksamhetsutövare arbetar systematiskt med energieffektivisering och genomförande av energibesparande åtgärder. Krav ställs även, med stöd av miljöbalken, på konvertering till förnyelsebara bränslen, samt upprättande av transportplan med fokus på fossilbränslefri fordonsflotta.

Huvudaktör: Kommunerna, Länsstyrelsen

Medaktör: Energikontoret Skåne

AVFALLSFÖREBYGGANDE

Förebyggande av avfall

För att främja det avfallsförebyggande arbetet i länet genomförs följande:

A) En systematisk kartläggning av flöden av material genomförs i den egna verksamheten för att minska onödig resursförbrukning.

B) Den regionala samverkan för arbetet med förebyggande av avfall stärks med fokus på mat, textilier, elektronik samt byggande och rivning.

C) Hushållen informeras om hur uppkomsten av avfall kan förebyggas. Lättillgängliga insamlingssystem och verksamheter för återanvändning utvecklas.

D) Vid tillsyn och prövning ställs krav på att verksamhetsutövaren ska skaffa sig kunskap om hur avfallsmängderna och avfallets farlighet kan minskas i verksamheten.

E) Förebyggande av avfall beaktas i samband med kravställande vid upphandlingar.

Huvudaktör: Kommuner, Region Skåne, Statliga myndigheter, Företag (producenter och handeln, bygg- och anläggning, avfallsbolag)

Medaktör: Avfall Sverige, Hållbar Utveckling Skåne, Lunds universitet, Frivillig/interesseorganisationer

Minskat matsvinn i hela livsmedelskedjan

Riktade åtgärder för att minska matsvinnet genomförs i hela livsmedelskedjan – från producent till konsument. Viktiga sektorer och branscher att involvera i arbetet är offentlig sektor (kommunernas upphandlingsenheter, skolkök, vårdinrättningar), och privat sektor (livsmedelsindustrin, restauranger, livsmedelsaffärer).

Huvudaktör: Kommuner, Länsstyrelsen, Region Skåne, Producenter, Grossister, Handeln, Restauranger

Medaktör: Hållbar Utveckling Skåne, EkoMatCentrum, Entreprenörer

Under denna utmaning ligger de åtgärder som tydligast kopplas till hållbar konsumtion. Här redovisas förslag till åtgärder som aktörer kan genomföra för att öka miljömedvetenheten, miljöanpassa inköpen, bidra till en cirkulär ekonomi, öka konsumtionen av miljöbra mat, minska energianvändningen och avfallsmängder samt exponeringen för kemikalier i vardagen under programperioden 2016-2020. Åtgärderna påverkar förutsättningarna att nå i stort sett samtliga miljö kvalitetsmål i varierande grad.

KEMIKALIER

Strategiskt arbete för en giftfri vardag

Det regionala samarbetet för ett giftfritt Skåne utvecklas. Inom samverkan genomförs projekt som framtagande av regional och lokala kemikalieplaner, utbildningar och kunskapsuppbyggnad, giftfria förskolor och skolor, giftfri upphandling, tillsynskampanjer och insatser för minskade läkemedelsrester i miljön.

Huvudaktör: Kommunerna, Länsstyrelsen, Region Skåne,

Medaktör: Miljösamverkan Skåne, Arbets- och miljömedicin, Högskola/universitet, Kemikalieinspektionen, Näringslivet (producenter och handel)

Utfasning av särskilt farliga ämnen inom byggande och renovering

Krav ställs på "giftfria" varor och material hos byggleverantörer, motsvarande till exempel BASTA-kraven, vid ny- och ombyggnation samt renovering av fastigheter och infrastruktur.

Huvudaktör: Kommuner, Region Skåne, Statliga myndigheter, Fastighetsföretag

Medaktör: Bygg- och anläggningsföretag, IVL Svenska Miljöinstitutet, Sveriges Byggindustrier, Sweden Green Building Council

CIRKULÄR EKONOMI

Stimulera en cirkulär ekonomi för bättre resurshushållning

Kunskapsuppbyggnaden kring cirkulär ekonomi för näringsliv, politiker och tjänstemän stärks. Regionalt nätverk kring cirkulär ekonomi bildas. Uppstartsföretag kring cirkulär ekonomi stimuleras. Förutsättningar för cirkulär upphandling utreds.

Huvudaktör: Region Skåne, Länsstyrelsen, Kommuner

Medaktör: Näringsliv, Hållbar Utveckling Skåne

UTBILDNING

Undervisning för hållbar utveckling

För att öka kunskap och färdigheter hos barn och unga vuxna om hur vi tillsammans bygger en hållbar värld genomförs följande:

A) De utbildningsmaterial om hållbar utveckling som finns samordnas på ett överskådligt sätt och erbjuds till lärare inom för-, grund- och gymnasieskolan. Skolledare involveras och engageras.

B) Fler skolor och förskolor ansluts till Grön Flagg, Utmärkelsen Skola för hållbar utveckling eller motsvarande.

C) Specifika utbildningsmaterial tas fram till gymnasieutbildningar utifrån den kunskap respektive grupp behöver om miljö i sitt kommande arbetsliv, till exempel för utbildningar inom bygg, fordon, ekonomi, restaurang, frisör och hudterapeut.

Huvudaktör: Kommuner, Malmö högskola, Lunds universitet, Högskolan i Kristianstad, Hållbar Utveckling Skåne

Medaktör: Skolverket, Håll Sverige Rent, Naturskyddsföreningen

INFORMATION OCH BETEENDEPÅVERKAN

Hållbara konsumtionsmönster för ökad livskvalitet

Kunskapsuppbyggnad insatser genomförs kring konsumtionsmönster och livsstilar som leder till minskad miljöpåverkan men till bibehållen eller ökande livskvalitet. Därmed stärks förståelsen för hur hållbara livsstilar, som kan innebära ett gott liv, kan integreras i det strategiska miljö- och klimatarbetet.

Huvudaktör: Region Skåne, Länsstyrelsen, Hållbar Utveckling Skåne, Kommuner

Medaktör: Frivillig/intresseorganisationer

Fler åtgärder för hållbar konsumtion finns även i andra regionala program och strategier, till exempel

- Klimat- och energistrategin för Skåne
- Kommunala avfallsplaner

På en övergripande nivå handlar fortsatt arbete inom konsumtionsområdet om att förändra sambandet mellan ekonomisk tillväxt och negativ miljöpåverkan, att öka resurseffektiviteten, minska resursutarmningen och avfallsmängderna liksom spridningen av farliga ämnen. Allt detta ska ske samtidigt som samhället behöver verka för en social utveckling, så att alla kan leva ett gott liv.

Naturresurser och ekosystemtjänster är en förutsättning för ekonomisk och social utveckling, men överkonsumtion av dem har lett till miljöförstöring och ekonomiska förluster. Generationsmålet uttrycker behovet av att ställa om samhället till god hushållning med naturresurser och till konsumtionsmönster för varor och tjänster som orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt. Kretsloppen ska vara resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.

För att vi ska kunna nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen behöver både våra konsumtionsmönster och den underliggande produktionen av varor och tjänster förändras.

Konsumtionens miljöpåverkan

Svenskarna är ett av de mest miljömedvetna folken i Europa. I förhållande till invånare i andra länder i Europa tycker fler svenskar att de gör miljömedvetna val, särskilt när det gäller

att välja miljöanpassade transportmedel och att köpa miljömärkta varor och tjänster. Konsumenter i Sverige väljer exempelvis i ökad omfattning att odla sin egen mat, köpa andrahandsvaror och dela på materiella resurser. Trots detta ökar de ekologiska fotavtrycken från svenskarnas konsumtion och ligger idag på en nivå som inte är förenlig med en global utveckling som är långsiktigt hållbar. Om alla länder hade ett lika stort avtryck som Sverige skulle det behövas 3,7 jordklot i stället för det enda vi har.

I FÖRHÅLLANDE TILL INVÅNARE I ANDRA LÄNDER I EUROPA TYCKER FLER SVENSKAR ATT DE GÖR MILJÖMEDVETNA VAL, SÄRSKILT NÄR DET GÄLLER ATT VÄLJA MILJÖANPASSADE TRANSPORTMEDEL OCH ATT KÖPA MILJÖMÄRKTA VAROR OCH TJÄNSTER.

Utsläppen av klimatpåverkande gaser orsakade av svenskarnas konsumtion minskar inte. En stor del av utsläppen är kopplade till vår köttkonsumtion och till transporter. Den del av utsläppen från svensk konsumtion som sker i andra länder har ökat med 47 procent från 1993 till 2013. Under samma tjugofemårsperiod har de inhemska utsläppen i Sverige som orsakats av konsumtion, minskat med 29 procent. Vi har på det viset exporterat en del av vår miljöpåverkan.

Den offentliga konsumtionen för sjukvård, skolor, transporter, byggen, försvaret, med mera utgör en stor del av den svenska ekonomin och bidrar till 34 procent av den totala konsumtionens utsläpp av klimatgaser.

Förekomsten av farliga ämnen i kemiska produkter och varor ökar globalt i takt med att konsumtionen ökar och miljögifter sprids

alltså som en följd av vår konsumtion. Konsumtionens miljöavtryck ökar inte bara för luftföroreningar utan även för mark-, vatten- och materialanvändning.

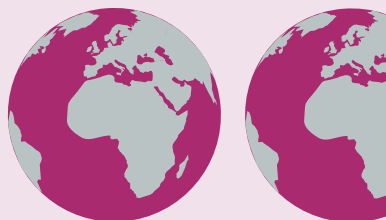
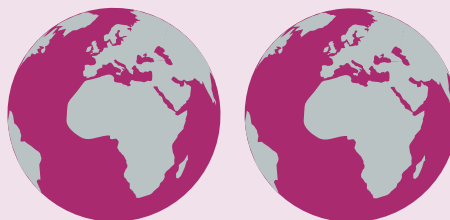
Konsumtionsfrågor på den internationella och nationella agendan

I Rio 2012 kom världens länder överens om ett tioårigt ramprogram för hållbar konsumtion och produktion (10 YFP). Totalt 130 länder har skrivit på en avsiktsförklaring om att arbeta med dessa frågor. Implementeringen av detta FN-arbete är nu igång med Naturvårdsverket som sammanhållande i Sverige. Tanken är att hela samhället ska engageras för att genomföra åtgärder och att goda exempel rapporteras till en gemensam webbplats. Ramprogrammet innehåller än så länge fem delprogram. Sverige vill särskilt jobba med delprogrammen Hållbara livsstilar och utbildning samt Offentlig upphandling. Övriga program är Turism, Bygg och Livsmedel. Arbetet inom 10 YFP kopplar också till ett av delmålen (12.1) i FN:s globala hållbarhetsmål om att säkerställa hållbar konsumtion och produktion.

EU-kommissionen har lanserat både resurseffektivitet och cirkulär ekonomi som viktiga byggstenar för ett framtida modernt, hållbart Europa. I EU:s färdplan för resurseffektivitet finns mål om konsumtionens påverkan och hållbara produkter och underrubriken på EU-kommissionens meddelande om en cirkulär ekonomi löd "Ett kretsloppssamhälle till stöd för hållbar tillväxt".

I Sverige föreslås att en nationell strategi för hållbar konsumtion tas fram. Regeringen föreslår

Hållbar konsumtion i Skåne

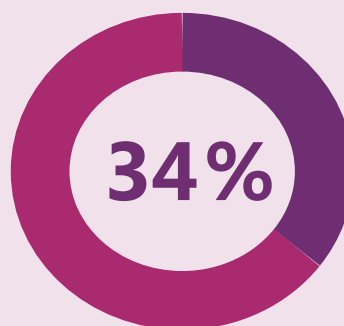

Om alla länder hade ett lika stort ekologiskt avtryck som Sverige skulle det behövas 3,7 jordklot.

47 %

Så mycket har den del av klimatutsläppen från svensk konsumtion som sker i andra länder ökat mellan 1993 och 2013.

Så stor del av den totala konsumtionens utsläpp av klimatgaser står den offentliga konsumtionen för (sjukvård, skolor, transporter, byggen, försvaret, med mera).

130

Så många länder har skrivit under en avsiktsförklaring att arbeta med hållbar konsumtion och produktion.

också att det konsumentpolitiska målet omformuleras så att det innefattar väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion.

Alla aktörer är viktiga

Den stora möjligheten till omställning finns samlad hos alla aktörer i samhället och innebär förändring för både konsumenter och producenter. För miljömässigt hållbara konsumtionsmönster behöver även åtgärder för förändringar i utbudet fortsatt tas fram. Även initiativ och åtgärder inom handel för att bidra till miljömässigt hållbar konsumtion behöver utvecklas. I detta sammanhang kommer även betydelsen av andra faktorer som media, reklam och påverkan via sociala medier in, vilket kan antas ha en stor påverkan på privatpersoners konsumtion.

Det är en stor utmaning att etablera hållbara konsumtionsmönster. Faktorer som tillsammans kan bidra till att genomgripande förändra privatpersoners konsumtionsmönster är förändringar i utbud, prisrelationer på marknaden, normer, kunskap och attityder. Bakom dessa faktorer ligger påverkan från politiken, näringslivet och civilsamhället.

Globala problem kräver lokala lösningar

Ur ett regionalt och lokalt perspektiv kan vi arbeta för en mer hållbar konsumtion inom många olika områden som har effekt både på den regionala miljön och globalt. Som exempel kan nämnas cirkulär ekonomi, avfallsminimering och offentlig upphandling men även arbetet med en giftfri vardag och hållbar un-

dervisning är viktiga områden. Beteendepåverkande åtgärder där man fokuserar på att stärka förståelsen för hur hållbara livsstilar kan innebära ett gott liv kan öka förståelsen och viljan att ställa om.

Cirkulär ekonomi

I takt med att jordens resurser blir allt knappare för en växande befolkning med växande materiella anspråk, höjs allt fler röster för behovet av en övergång till cirkulär ekonomi med mer cirkulära materialflöden. En cirkulär ekonomi väcker stort intresse hos både näringsliv och konsumenter, bland annat för att den är lätt att förhålla sig till och att alternativ och komplement till minskad konsumtion kan ge ändrade konsumtionsmönster och nya intäktsvägar. För att en cirkulär ekonomi ska växa fram behöver aktörer ha incitament för att till exempel fokuserar mer på att sälja tjänster istället för produkter och att återanvända eller reparera istället för att köpa nytt. Ur ett regionalt perspektiv kan man till exempel arbeta med kunskapsuppbyggnad, nätverk och upphandling för att skapa grogrund för cirkulära affärsmodeller i länet.

Avfallsförebyggande

Avfallsförebyggande handlar om att tänka giftfritt och resurseffektivt redan från början, innan något blivit avfall. Åtgärderna görs på ett så tidigt stadium att avfall inte ens uppstår. Regionalt kan kommuner, länsstyrelser, regioner och landsting exempelvis verka avfallsförebyggande genom att sätta mål, starta pilotprojekt och kreativt utnyttja sina roller som upphandlare, tillsynsmyndighet, planerare, informationsspridare, samordnare och stor

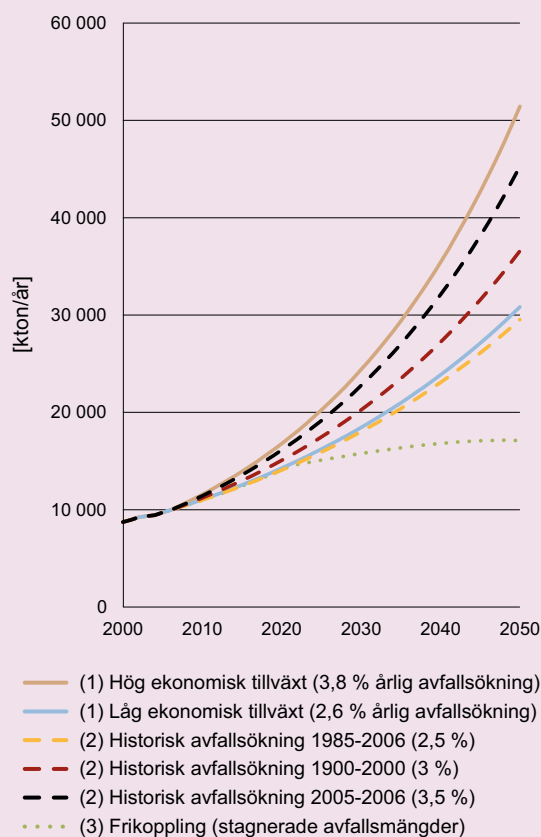
verksamhetsutövare. Inköpare, produktdesigners och ideella organisationer är andra viktiga aktörer i det avfallsförebyggande arbetet. Alla i kedjan från produktion till avfallshantering behöver en ökad förståelse för varandras förutsättningar och perspektiv.

Miljöanpassad offentlig upphandling

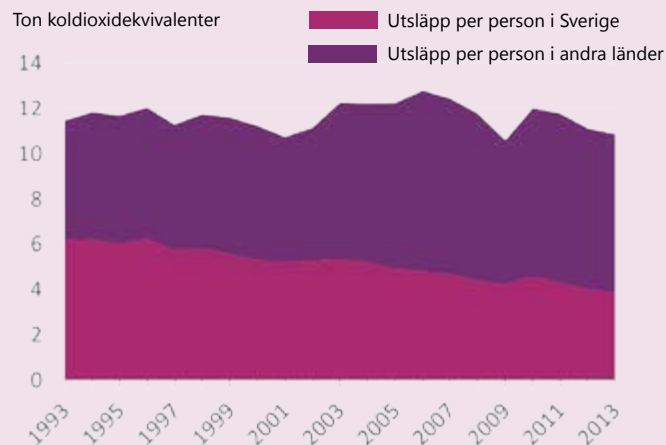
Genom att ställa miljökrav och sociala krav i anskaffningsprocessen stimuleras marknaden att utveckla och erbjuda mer miljöanpassade varor, produkter och tjänster. Miljöbelastningen minskar samtidigt som företagen stimuleras till att utveckla nya produkter och tjänster som kan säljas på nya marknader. Hållbarhetskriterier i offentlig upphandling bör bli mer ambitiösa. Det handlar om att bland annat beakta frågor om klimatpåverkan, kemikalieanvändning och resursförbrukning. Kommuner och myndigheter behöver kompetensutveckling och konkreta stöd i vilka kriterier man kan ställa upp i olika upphandlingar.

I Skåne uppger 15 av länets 33 kommuner att de rutinmässigt ställer miljömässiga och sociala krav vid upphandling och granskar utfallet så att kraven efterlevs². Kommunerna gör här ett stort arbete men det finns fortfarande stor potential att göra mer inom detta område.

Hållbar konsumtion i Skåne

Figur 13. Prognos för utvecklingen av avfallsmängder i Sverige till år 2050. Naturvårdsverket, 2015.

Figur 14. Utsläpp av växthusgaser per capita, orsakade av svensk konsumtion, fördelat på utsläpp som sker i Sverige respektive i andra länder. Naturvårdsverket 2015.

GENOMFÖRANDE AV ÅTGÄRDSPROGRAMMET

Insatser för att nå det övergripande generationsmålet och miljökvalitetsmålen måste genomföras inom alla nivåer i samhället. I åtgärdsprogrammet har vi valt att fokusera på åtgärder som kan genomföras av aktörer som är verksamma i länet. Den regionala rådigheten har med andra ord bedömts vara betydande för de åtgärder som är med i programmet.

Behov av nationella åtgärder

Länsstyrelsen Skåne ska vid behov föreslå åtgärder till regeringen för miljöarbetets utveckling¹. Under processen med att ta fram förslag till åtgärder har behovet av nationella åtgärder för att nå miljökvalitetsmålen lyfts fram. Eftersom åtgärdsprogrammet fokuserar på regionala åtgärder kommer Länsstyrelsen Skåne att framföra behovet av nationella åtgärder i kontakter med departement och nationella myndigheter, samt i samband med årlig bedömning av miljökvalitetsmålen, fördjupade utvärderingar av miljökvalitetsmålen, remisser och återrapportering av uppdrag.

Finansiering av åtgärder

En stor del av åtgärdsarbetet bedrivs redan idag inom befintliga uppdrag och verksamhet hos aktörer i länet. Åtgärderna i programmet kan därför till betydande del genomföras genom prioriteringar i den ordinarie verksamheten.

För andra åtgärder finns riktade statliga stöd, ersättningar och bidrag för att helt eller delvis finansiera åtgärdsarbetet. Några exempel är miljöersättningar och stöd inom landsbygdsprogrammet, åtgärdsprogram för

hotade arter, stöd för lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) och lokal naturvård (LONA), klimatinvesteringsbidrag (Klimatklivet), stöd till energieffektivisering i små- och medelstora företag, bidrag för efterbehandling av förorenad mark och bidrag till kulturmiljövård. Mer information om olika bidrag och stöd finns på Länsstyrelsens webbplats.

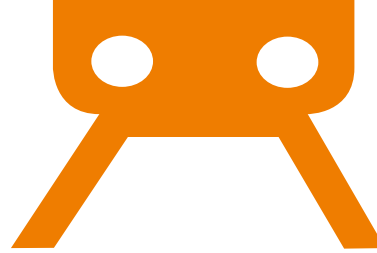
Möjligheter till finansiering finns också inom EU:s struktur- och investeringsfonder och sektorsprogram, se Region Skånes webbplats för utvecklingsaktörer, <http://utveckling.skane.se> för mer information. Hos Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB) kan kommuner ansöka om statligt bidrag för förebyggande av åtgärder mot naturolyckor, bland annat för att anpassa Sverige till de effekter som följer av ett förändrat klimat.

Investeringar i miljöåtgärder är ofta lönsamma i ett livskostnadsperspektiv. Ett gott exempel är insatser för energieffektivisering. Ett miljöarbete som ligger i framkant kan också ge marknadsfördelar och minska framtida kostnader för nya miljökrav och höjda miljöstyrande skatter och avgifter.

Konsekvensbedömning av åtgärder

För att få störst nytta av de knappa resurserna för miljöåtgärder bör kostnadseffektiva åtgärder prioriteras. Den totala kostnaden för en genomförd åtgärd för att uppfylla ett miljömål säger inget om hur kostnadseffektiv åtgärden varit. Kostnadseffektivitet är ett relativt mått och för att kunna bedöma om en åtgärd är kostnadseffektiv bör den jämföras med andra åtgärders kostnader och effekter.

1. 5a § Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion.

Val av åtgärd sker efter rangordning, genom att titta på vilken åtgärd som till en given kostnad ger störst effekt, alternativt vilken åtgärd som till lägsta kostnad når en given effekt.

En utmaning när kostnadseffektiviteten för en åtgärd ska utvärderas är att identifiera vilka kostnader som bör inkluderas. Detta kan ibland vara kontroversiellt eftersom intressgrupper ofta har olika uppfattningar om vilka kostnader som bör ingå eller undantas. Kostnaderna för olika åtgärders resursinsatser kan därför vara mer eller mindre svårberäknade. Att kvantitativt värdera en åtgärds effekter ställer stora krav på underlaget. Åtgärden bör ha en tydlig koppling till den effekt eller de effekter man vill utvärdera, och effekterna av åtgärden ska vara mätbara med relevanta indikatorer.

Bland de vanligaste hindren för effektiva åtgärder finns begränsande ekonomiska resurser, oklar ansvarsfördelning, bristande politisk förankring, brister i underlag och stor personalomsättning.

Det är viktigt att varje åtgärdsansvarig aktör tidigt definierar och fortlöpande redovisar hur och med vilka resurser åtgärderna genomförs, för att kostnaderna för dessa ska kunna beräknas. Preciserade kostnadsberäkningar måste göras när åtgärden inleds. Motsvarande gäller för de relevanta indikatorer som används för att mäta åtgärdernas effekter.

En samlad utvärdering av åtgärdsprogramets förväntade kostnader och effekter har inte varit möjlig att göra på grund av det stora antalet åtgärder och den relativt korta tiden

för revideringen av programmet. Istället hänvisar Länsstyrelsen Skåne till Naturvårdsverkets databas för samhällsekonomiska analyser där Naturvårdsverket har samlat alla analyser som genomförts av miljömålsmyndigheterna under perioden 2008-2012. Databasen finns tillgänglig på Naturvårdsverkets webbplats. Vidare finns det information om kostnader och effekter av åtgärder med koppling till åtgärdsprogrammet för vattenförvaltningen i åtgärdsbiblioteket på Vatteninformationssystem Sveriges (VISS) webbplats.

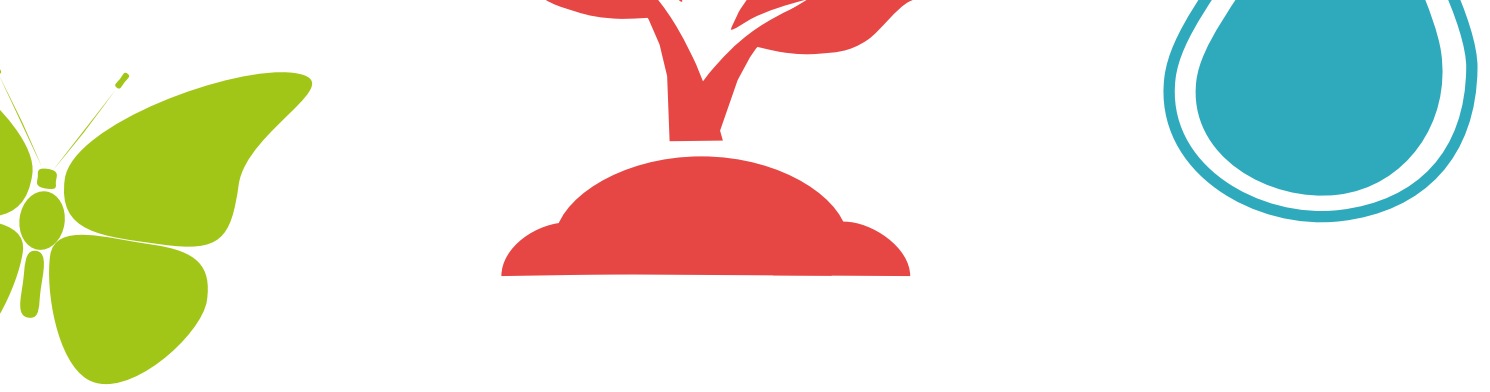
Regionala aktörer

För att vi ska nå våra gemensamma miljömål behöver alla vara med och bidra utifrån sina förutsättningar och möjligheter att påverka utvecklingen. En viktig framgångsfaktor är att det ska vara lätt och lönsamt att leva och verka miljövänligt i Skåne. Det är en utmaning för offentliga företrädare och företag att skapa incitament och möjligheter för detta.

► Länsstyrelsen Skåne

Länsstyrelsen Skåne har flera roller i genomförandet av åtgärdsprogrammet, både genom miljömålsuppdraget att samordna, följa upp och genom dialog driva på andra aktörer att genomföra åtgärder, och som utförare av egna åtgärder inom Länsstyrelsens övriga uppdrag. Länsstyrelsens myndighetsutövning genom tillsyn, prövning och tillsynsvägledning enligt miljöbalken, tillämpning av plan- och bygglagen och kulturmiljölagen är central för att påverka den regionala utvecklingen inom miljöområdet.

Länsstyrelsen förfogar också över flera andra verktyg i åtgärdsarbetet som stöd, er-

sättningar och kompetensutveckling inom Landsbygdsprogrammet, stöd till natur- och vattenvårdsinsatser genom LONA och LOVA, reservatsbildning, stöd till klimatåtgärder och energieffektivisering med mera. Länsstyrelsen har också en central roll i att informera och kommunicera om miljötillståndet i länet och vad som görs respektive behöver göras för att förbättra miljön i Skåne.

► Statliga myndigheter

Flera statliga myndigheter med verksamhet i länet har ett utpekat ansvar i miljömålssystemet. Myndigheterna kan inom sina respektive verksamhetsområden direkt verka för att miljökvalitetsmålen nås. Skogsstyrelsen, Trafikverket och Sveriges geologiska undersökning (SGU) är därför viktiga aktörer för genomförandet av flera åtgärder i programmet. Nationella myndigheter utan regional närvaro som till exempel Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten bidrar också indirekt till åtgärdsarbetet genom kunskapsunderlag, vägledning och ekonomiskt stöd. Lunds universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet och högskolorna i Malmö och Kristianstad bidrar till att öka förutsättningarna för att nå miljömålen genom att integrera miljö- och hållbarhetsperspektivet i utbildningar och bedriva forskning för att hitta mer resurseffektiva och hållbara lösningar som kan implementeras i samhället.

► Region Skåne

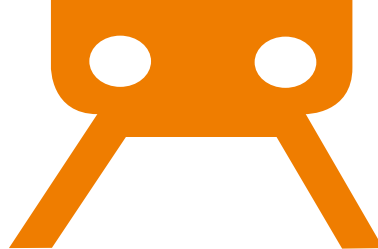
Region Skåne är länets största arbetsgivare och ansvarar för vårdsektorn i länet. Därför är miljöarbetet som drivs inom de egna verksamheterna av stor betydelse för att minska

miljöpåverkan. Region Skåne ansvarar också, med den regionala utvecklingsstrategin som bas, för regionala utvecklingsfrågor inom fysisk planering och infrastruktur, folkhälsa och social hållbarhet, näringsliv, kultursektorn samt miljö- och klimatområdet. Det är viktigt att integrera miljöfrågorna i det regionala utvecklingsarbetet och att åtgärder för att nå miljömålen får genomslag i strategiska planer och program inom dessa områden. Region Skåne är dessutom kollektivtrafikmyndighet och ansvarar för utvecklingen av kollektivtrafiken i länet utifrån Trafikförsörjningsprogrammet för Skåne, och upphandlar genom Skånetrafiken genomförandet av kollektivtrafiken i länet.

► Kommuner

Kommunerna har en betydande roll i det regionala miljöarbetet. Genom att anpassa de regionala målen till lokala mål och åtgärder kan dessa bli redskap i den lokala politiken för kommunens utveckling. Kommunerna förfogar över viktiga styr- och planeringsinstrument som översiktsplan, energiplan, avfallsplan, vatten- och avloppsvattenplan, trafikplan, miljöprogram, klimatstrategier, exploateringsavtal och ägardirektiv till kommunägda energi-, bostads-, vatten och avlopps- samt avfallsbolag för att styra mot målen och genomföra åtgärder. Kommunerna ansvarar också för stora delar av den tillsyn som föreskrivs med stöd av miljöbalken. Miljömålen och föreslagna åtgärder i åtgärdsprogrammet kan här utgöra prioriteringar för tillsynsarbetet.

Översiktsplaneringen är potentiellt det viktigaste instrumentet där avvägningar och prio-

riteringar görs mellan olika intressen och olika samhällsfunktioner, till exempel utveckling av transporter, energiproduktion, bebyggelse och exploateringsinriktning. Enligt plan- och bygglagen ska det framgå hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen som till exempel regionala miljömål och åtgärdsprogram. Det är viktigt att även konsekvenser av ett förändrat klimat hanteras i den fysiska planeringen.

Kommunerna är stora verksamhetsutövare som kan genomföra egna åtgärder, till exempel energieffektivisering av fastigheter, inköp av miljöanpassade fordon och livsmedel, och därmed föregå med gott exempel för det övriga lokalsamhället. Kommunerna har också en viktig roll som samhällsbildare genom utbildning av elever och genom att engagera medborgare, lokalt näringsliv och organisationer på olika sätt.

Kommunförbundet Skåne har en viktig roll vad gäller mellankommunal samverkan och kompetensutveckling inom inköps-, miljö- och klimatområdet. Energikontoret Skåne, som är en del av kommunförbundet, verkar på olika sätt för energieffektivisering och ökad användning av förnybara energikällor hos kommuner, organisationer, företag och privatpersoner.

► Näringslivet

Näringslivet är en central aktör i det regionala miljöarbetet, till exempel genom att utveckla varor och tjänster där ny teknik kombineras

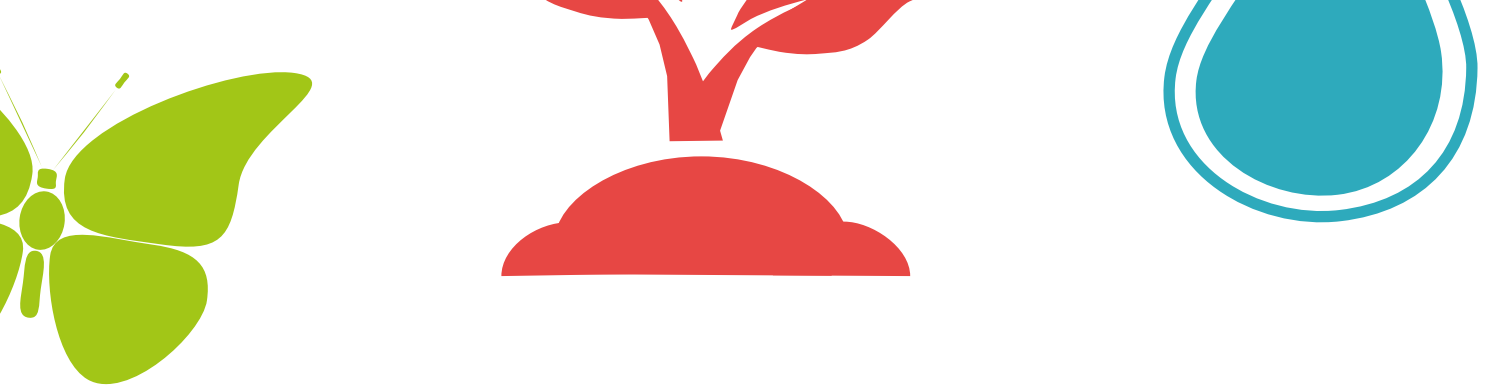
med bättre miljöprestanda, arbeta med resurshushållning samt att vidta åtgärder för att minska föroreningar i alla produktionsled. Regionalt näringsliv är ingen enskild aktör utan består av tusentals olika företag med olika förutsättningar att bidra i miljöarbetet. Åtgärdsprogrammet innehåller därför få specifika åtgärder med enbart näringslivet som utpekad huvudaktör.

Företag inom sektorer som verkar på en regional marknad är extra viktiga i utvecklingen av miljötillståndet i Skåne. Åtgärder som genomförs i dessa företag kan få direkt påverkan på miljösituationen i länet. Till exempel kan byggföretag, fastighetsägare och fastighetsförvaltare bidra till minskad energianvändning i byggnader och lokaler, verka för en god inomhusmiljö och goda möjligheter att sortera avfall, bra cykelparkeringar och värna om byggnaders kulturhistoriska värden.

Företag inom energi- respektive avfallssektorn är andra viktiga aktörer för omställning av energisystemet och hushållning med resurser. Transportföretag kan erbjuda effektivare och klimatsmarta logistiksystem och fordon. De areella näringarna är viktiga aktörer i Skåne och har format landskapet. Det är därför avgörande hur dessa näringar tar vardaglig hänsyn till natur- och kulturvärden för att vi ska nå miljömålen.

► Regionala samverkansorganisationer

Flera olika organisationer och plattformar för samverkan mellan offentliga, privata och ideella aktörer finns i länet för ökat samarbete och kraftsamling i olika miljöfrågor, som kli-

mat- och energieffektivisering, biogas, upphandling, utveckling och spridning av miljöteknik. Klimatsamverkan Skåne, Biogas Syd, Hållbar utveckling Skåne, Hållbar Mobilitet Skåne, Sustainable Business Hub med flera, är viktiga aktörer för många åtgärder där samverkan krävs för ett effektivt genomförande.

► Ideella organisationer

Miljöorganisationer och andra ideella organisationer som studieförbund, bostadsföreningar och hembygdsföreningar med flera, kan vara viktiga projektgenomförare och samarbetspartners, och på olika sätt bidra till att sprida kunskap, bilda opinion och driva på miljöarbetet på olika nivåer i samhället.

► Den enskilde individen

Alla har ett ansvar för miljön och kan bidra till miljöarbetet. En förutsättning är att man har en tydlig bild av vilka som är de stora utmaningarna, vad som behöver göras och vilka val i vardagen som har betydelse. Offentliga företrädare har en viktig uppgift i att förmedla hur miljösituationen ser ut och på olika sätt underlätta för den enskilde individen att göra miljösmarta val i vardagen. Det kan röra sig om tillgång till en god kollektivtrafik, förnybar och annan klimatsmart energi, smidiga källsorteringslösningar, närhet till livsmedelsaffärer, arbetsplatser och rekreationsområden, information om miljömärkningar och hur man minskar sitt matsvinn med mera.

Processen med att ta fram ett reviderat åtgärdsprogram

Länsstyrelsen Skåne påbörjade i början av år 2015 en process för att revidera det regionala

åtgärdsprogram för miljömålen 2012–2016 inför en ny programperiod fram till 2020. Ett syfte har varit att ta ställning till om åtgärder som fortfarande är aktuella och ska vara kvar i programmet för kommande programperiod, eller tas bort om de är genomförda, alternativt är inaktuella av andra anledningar, samt att lyfta fram förslag på nya prioriterade åtgärder för miljöarbetet i länet. Ett annat syfte har varit att koppla åtgärdsprogrammet till de nya programperioderna för vattenförvaltningen, landsbygdsprogrammet och EUs strukturfonder. Ambitionen har varit att bygga vidare på strukturen i det tidigare programmet med prioriterade åtgärder under fem miljöutmaningar för Skåne.

Processen för framtagandet av det tidigare regionala åtgärdsprogrammet 2012–2016 utmärktes av bred delaktighet. Förslagen till åtgärder togs fram i strategiska grupper utifrån olika målområden med sakkunniga representanter från aktörer i länet som hade identifierats som viktiga i åtgärdsarbetet inom respektive område.

Eftersom processen denna gång mer har fokuserat på en revidering och uppdatering av befintligt åtgärdsprogram inför en ny programperiod, så har inga särskilda grupper med externa aktörer bildats utan befintliga samverkansformer mellan länets aktörer inom vattenförvaltningen, naturvårdsarbetet, landsbygdsutveckling och Klimatsamverkan Skåne har använts för diskussion och förankring av förslag på åtgärder. Därutöver har dialogmöten genomförts med den politiska ledningen och miljöstrateger i kommunerna

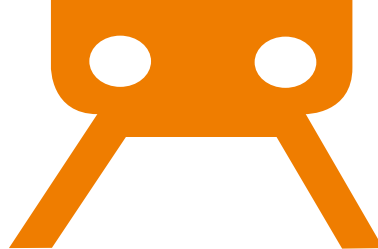

Foto: MOST
PHOTOS

samt en åtgärdsworkshop och miljömålskonferens öppen för samtliga regionala aktörer. Underhandssynpunkter har också inhämtats från regionala offentliga aktörer som Region Skåne, Trafikverket och Skogsstyrelsen. Sociala medier har också varit en kanal för att kommunicera arbetet under processen. Förslaget till reviderat åtgärdsprogram har slutligen skickats ut i en bred remiss till aktörer i länet för synpunkter och förankring.

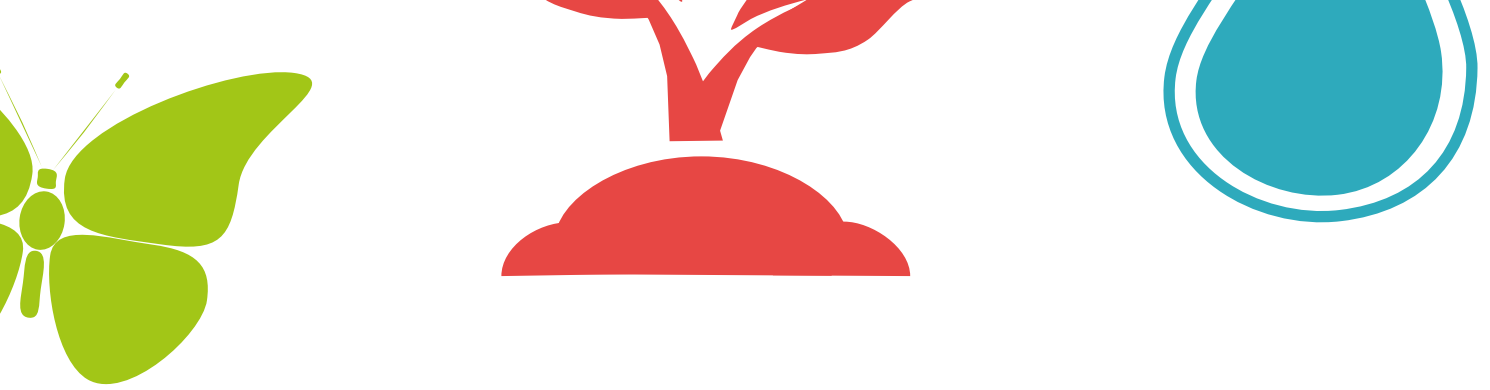
Når vi målen med åtgärdsprogrammet?

Programperioden för detta åtgärdsprogram sträcker sig fram till och med år 2020, vilket också är måläret för när miljökvalitetsmålen

ska vara uppnådda (undantaget *Begränsad klimatpåverkan* som har år 2050 som målar). I den årliga regionala uppföljningen av miljökvalitetsmålen bedöms endast målet om *Skyddande ozonskikt* som möjligt att nå till år 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel och åtgärder². Vi kan alltså redan nu konstatera att vi inte kommer att nå merparten av miljökvalitetsmålen i Skåne. Samma bedömning görs på nationell nivå.

Hur ska vi då förhålla oss till detta faktum i det regionala miljöarbetet för att fortsätta utveckla och intensifiera insatserna mot de gemensamma målen? Motfrågan är given. Vad skulle i så fall vara alternativet? Att vi är nöjda med

2. Länsstyrelsen Skåne, 2015, Regional uppföljning av miljömålen, Dnr 501-31324-2015.

hur miljötillståndet ser ut och hur trenden i miljön utvecklas? Länsstyrelsen Skåne anser att målet om att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser, måste vara den övergripande målsättningen för att fortsätta utveckla miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Vilket svar har vi annars till våra barn och barnbarn på frågan ”Varför gjorde ni inget?”

Länsstyrelsen Skåne är övertygad om att åtgärderna på olika sätt kommer att bidra till att förutsättningarna för att nå miljö kvalitetsmålen förbättras inom de områden som prioriteras i programmet. Många åtgärder bidrar också till en positiv regional utveckling i andra avseenden som till exempel förbättrad hälsa hos befolkningen.

Miljöfrågorna är komplexa och insatser inom olika områden påverkar varandra, oftast positivt, men ibland också negativt. Åtgärderna har i flera fall förutsättningar för att styra mot flera mål samtidigt. Åtgärdsprogrammet täcker bara in en liten del av det samlade miljöarbetet som sker i länet inom olika sektorer. Utvecklingen i Skåne är också i högsta grad beroende på internationella överenskommelser och EU-direktiv samt effektiva nationella styrmedel inom miljöområdet.

Regeringen har också konstaterat att det krävs en omfattande samhällsomställning för att vi ska nå miljö kvalitetsmålen och att många av miljöfrågorna idag är av global karaktär³. Effekterna av genomförda åtgärder kan ske med fördröjning, bland annat för att naturen har

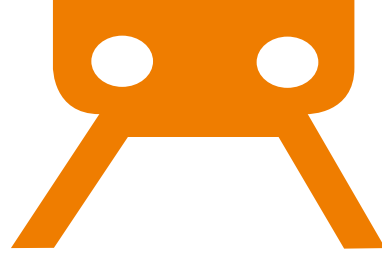
lång återhämtningstid i vissa avseenden. Gapet till miljö kvalitetsmålen kommer, som beskrivet ovan, fortfarande att vara betydande för många av målen när detta program är genomfört i slutet av år 2020. Genomförandet av åtgärderna ökar dock förutsättningarna för att nå målen längre fram, men behöver förstärkas ytterligare med åtgärder, resurser och en rad förändringar på såväl lokal som nationell nivå.

Uppföljning och revidering

Länsstyrelserna i samverkan bedriver ett utvecklingsprojekt under 2015 och 2016 med syfte att skapa en gemensam åtgärdswebb för uppföljning och redovisning av åtgärdsarbetet i förhållande till länens åtgärdsprogram för miljömålen. Ambitionen är att åtgärdswebben ska vara en publik webbtjänst öppen för även andra regionala aktörer än Länsstyrelsen, för att följa upp och redovisa utvecklingen av aktörernas eget miljöarbete. Länsstyrelsen Skåne deltar i utvecklingsarbetet av åtgärdswebben och kommer att använda sig av denna för uppföljningen av åtgärdsprogrammet när åtgärdswebben lanseras under år 2017.

Regeringen har ännu inte (våren 2016) avisat hur miljömålssystemet ska utvecklas efter år 2020, eller om Länsstyrelsens roll som regionalt miljömålsansvarig myndighet kommer att förändras utifrån framtida reform av region- och länsindelningen för Sverige. Länsstyrelsen Skåne kan idag därför inte närmare beskriva hur åtgärdsprogrammet för miljömålen kommer att utvecklas efter år 2020.

3. Regeringen, 2009, Svenska miljömål – för ett effektivare miljöarbete, Prop. 2009/10:15.

Det övergripande målet för miljöarbetet i Sverige är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Riksdagen har beslutat om sexton miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i miljön som miljöarbetet ska leda till.

Skånska åtgärder för miljömålen syftar till att ange prioriterade åtgärder, som kan genomföras av skånska aktörer fram till och med år 2020, för att förbättra miljötillståndet i Skåne och skapa förutsättningar för att nå den kvalitet som uttrycks i miljö kvalitetsmålen.

Länsstyrelsen
Skåne

www.lansstyrelsen.se/skane